

Snění pro lepší čas

Dreams for Better Times

Česká kniha pro děti a mládež 2003

Czech Books for Children and Young People 2003

Všechna práva vyhrazena/ All rights reserved

Ilustrace Oldřicha Jelena publikovány s laskavým svolením nakladatelství Albatros z těchto knih/
Oldřich Jelen's illustrations reprinted courtesy of Albatros publishers from the following books:

Jostein Gaarder: *Haló! Je tu někdo?* (Albatros, Praha 1998)

Bairbre McCarthyová: *Příběhy skřítků lepríků* (Albatros, Praha 2001)

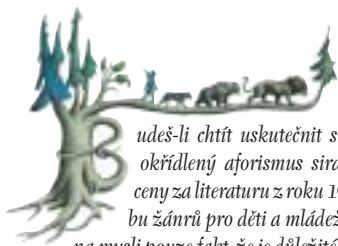
Nejkrásnější pohádky o dracích (Albatros, Praha 2002)

Texts © by Petr Matoušek and Martin Reissner, 2004

Illustrations © by Oldřich Jelen, 1998, 2001, 2002, 2004

Design © by BM Typo, 2004

ISBN 80-86310-38-8

udeš-li chtít uskutečnit své sny, probud se – připomíná dnes již okřídlený aforismus sira Rudyarda Kiplinga. Nositel Nobelovy ceny za literaturu z roku 1907, který výrazně dotvořil moderní podobu žánrů pro děti a mládež, však touto vtipnou slovní hříčkou neměl na mysli pouze fakt, že je důležité nepromeškat pravý čas k naplnění našich záměrů. Tak jako by bez slepice nebylo vejce, nebylo by ani plánů bez schopnosti člověka na chvíli se zastavit a zasnít. „Kdo sní, zároveň vidí,“ přizvukuje africký kmen Jorubů v jednom ze svých přísloví. Pokud totiž dovedeme snít s očima otevřenými za bílého dne, můžeme při troše štěstí zahlédnout skrytý řád světa, který nám vyjeví nejednu pravdu o tom, jaké by to kolem nás mohlo být, kdybychom směli navždycky zůstat dětmi.

Co jiného než ilustrace, vnitřně svobodná ve své proměnlivosti, nám v dětské literatuře pomáhá tento obraz natrvalo zhmotnit a uchovat pro další pokolení? Stává se tedy nepřírozenějším mostem mezi bezprostředností světa nejmenších a pokorou dospělých, kteří většinou už jen nostalgicky vzpomínají na někdejší bezelstnou odvahu nazývat věci pravými jmény. Podoby české ilustrace pro děti a mládež historické i současné jsou také hlavním tématem tohoto informatoria, jehož eseje opět doplňujeme o přehled nejvýznamnějších edičních počínů uplynulého roku a o užitečné kontaktní informace. Výsledný tvar vám už druhým rokem předkládáme s přáním prohloubit vedle společné kulturní a obchodní výměny i možnosti vzájemného poznání.

Že jde zároveň o jednu z cest, s jejíž pomocí se dá proplout do světa dětské fantazie a pochopit jeho léčivou moc, dokumentuje ostatně dosavadní zájem všech, k nimž náš projekt mívá především: ohlas čtenářů, nakladatelů, tvůrců, ale také kritiků literatury pro děti a mládež v národním i evropském měřítku. Všech těch, kdo se nebojí vrátit se zase do dětských let, připomenout si tehdejší tvořivou energii a s novým objevitelským zápalem se podílet na tom, aby se náš skutečný svět tomu vysněnému v něčem přiblížil.

Says Sir Rudyard Kipling in his memorable aphorism: The best way to make your dreams come true is to wake up. In writing that, however, the 1907 Nobel Prize winner for literature, who has contributed significantly to modern genres for children and young people as we know them today, does more than just remind us of how important it is not to miss the opportunity to fulfil our goals. Just as there could be no egg without a chicken, no plans could be made without man's ability to stop and dream for a while. "They, who dream, see at the same time," the African Yoruba tribe further argues the case in one of its sayings. For if we dream with our eyes open and in broad daylight we might – just for a moment and if we are lucky – catch a glimpse of the hidden order of things, showing us what the world around us would look like, if we could forever be children.

What else but illustration, erratic by nature and as such possessing inner freedom, helps us permanently materialise such an image, and retain it for future generations in children's literature? In doing so it forms a natural bridge between the spontaneity of the children's world, and the humbleness of adults, most of whom think back with nostalgia to their former guileless courage to call things by their true names. The following texts focus on the various forms of Czech illustration for children and youth, both historic and contemporary – the essays are once again complemented with an overview of last year's outstanding publishing achievements, and some useful contacts. This is the second year in a row that we present you with the results of our efforts, hoping to deepen not only our cultural and commercial exchange, but also the mutual understanding.

If prove be needed that in the process we might just be opening a gate to the realm of children's fantasy, enabling us to grasp its healing powers, it should suffice to look at the level of interest our project arouses among those it is aimed at in the first place: readers, publishers, authors, but also critics of literature for children and young people at both national and European level. *Id est* all those not afraid to return to their childhood, recall its creative energies, and engage – their discoverer's ardour relit – in trying to make our real world come at least close to the one that exists in our dreams.

Petr Matoušek

Petr Matoušek & Martin Reissner

Martin Reissner

Knižní ilustrace na křižovatce hodnot

ouběžně s demokratizací poměrů se v poslední dekádě 20. století bouřlivě vyvíjela také česká literatura pro děti a mládež. Ve srovnání s předchozími desetiletími se výrazně proměnily společenské akcenty, bariéry i objednávky, došlo k liberalizaci distribuční sítě, padla faktická nadvláda obřího nakladatelského domu s příslušnou gescí a vznikla řada nových vydavatelských subjektů. Vrátili se dříve proskribovaní autoři, literární kontext se ustálil novými či prvními vydáními prací dříve trpěných nebo zakázaných tvůrců. Kvas první poloviny dekády i obavy o uhájení existence původní domácí tvorby tváří v tvář razantnímu nástupu pokleslých žánrů a permanentnímu nedostatku financí na ambicióznější projekty vytvořily obecný *status quo* soudobého knižního trhu. Od poloviny 90. let se však tato situace postupně stabilizovala do té míry, že můžeme hovořit o konstituování nových pilířů domácího nakladatelského podnikání směrem k dětskému čtenáři. Je to zvláště významné z toho důvodu, že politické i ekonomické transformace po roce 1989 zrelativizovaly mimo jiné i zažitou strukturu autorské hierarchie a začalo se nedostávat jasných hodnotových kritérií. Dramatická absence úplných a věrohodných informací postihla hlavně kritické hodnocení nastupujících autorů.

Dokážeme-li literární produkci pro děti a mládež v letech 1990–2003 s vědomím těchto

Book Illustration at a Crossroads of Values

As the political situation took a turn towards democracy in the last decade of the 20th century, a similarly dramatic development was taking place in the field of Czech literature for children and youth. The social accents, barriers and needs had shifted considerably compared with the previous decades, the distribution network had liberalised, the reign of specialised giant publishing houses had dissolved, and a number of new publishing houses was founded. Formerly proscribed authors had returned, literary context became stabilised by both new and first editions of works by authors both tolerated and banned in the past. The bustle of the first half of the decade, fears for the future existence of original Czech literature facing an onslaught of trivial production, and permanent lack of finance for more ambitious projects combined to create the general *status quo* of the then book market. Since the mid-1990s, however, the situation has consolidated to such an extent, that we can

talk of new pillars being constituted of the Czech child readers publishing business. This is all the more significant considering that the post-1989 political and economic transformation has made relative – among other – the established structure of author hierarchy, and a lack of clear value criteria was beginning to be felt. The dramatic absence of detailed and trustworthy information has caused the most damage in the field of critical assessment of emerging writers.

Adolf Born často staví ve svých ilustracích na šibalském výrazu, který původní text rozvine do poetické nadsázky. Nejinak je tomu v jeho ztvárnění epizody s krtekem v knize Františka Nepila Já, Baryk.

In his illustrations, Adolf Born often employs gentle foolery, interpreting the text with poetic exaggeration. He has done just that in his rendition of the mole episode from František Nepil's Baryk I Am.

Repro: archiv/archive

Bezmláda dvě generace utvářejí fantazijské vnímání začínajících českých čtenářů ilustrace Zdeňka Smetany k cyklu Václava Čtvrteky Pohádky z pařezové chaloupky Křemílka a Vochomůrky.

For nearly two generations Zdeněk Smetana's illustrations in Václav Čtvrtek's Tales from the Dwarfs' Tree-Stump Cottage have helped form the fantastic perception of the youngest Czech readers.

Repro: archiv/archive

né kvalitě. Stejně neradostná zjištění by se dala vyslovit i o grafické a typografické kvalitě knih pro děti a mládež i o stavu kritické obce. Pozoruhodným výkonům v dobrem i špatném slova smyslu se soustavně nevěnuje žádné kritické uskupení ani odborné periodikum; navíc pracoviště, která by svým zaměřením mohla tyto kritické bilance aspoň dočasně zastoupit (galerie, uměnovědné nebo výtvarné katedry univerzit či muzea), neprojevila v posledních desetiletích o obor výraznější zájem. Výčet významných jmen a počínů současnosti bude proto tezovitý a neúplný, zůstane však přinejmenším základním vodítkem.

omezení popsat aspoň rámcově, pak o knižní ilustraci pro děti a mládež lze takových hodnotících soudů pronést snad ještě méně. Přitom výtvarná dimenze dětské knihy plní už svou vizuální podstatou a možností bezprostředního pedagogického zhodnocení naprosto nezastupitelnou roli. Největším problémem při sumarizaci počínů uplynulého desetiletí se ukazuje být nejasné povědomí o výtvar-

If the literary production for children and young people in the period between 1990 and 2003 can be described at least in a rough outline – taking into account all the above-said obstacles – then the value assessments concerning illustrations for children and youth available to us would probably be even scarcer. This is true even despite the fact that the graphic dimension of any children's book – if only for its visual character and chance of immediate pedagogic evaluation – plays an absolutely unique role. The reigning confusion as to the criteria of artistic quality seems a major obstacle in summarising the achievements of the past decade. Similarly discouraging statements could also be made concerning design and typography of books for children and youth, as well as the stance of the critical circles. The most notable efforts, both in the positive and negative aspect of the word, are not subjected to continuous attention on behalf of any critical group or professional periodical. To make matters even worse, specialised workplaces, potentially suitable for at least temporarily filling in the gap in providing critical balance (galleries, art history and art university departments, museums), have not displayed any real interest in the field within the past decade. The list of important present-day names and achievements will thus remain somewhat schematic and incomplete, at the same time, however, serving as at least an essential guide.

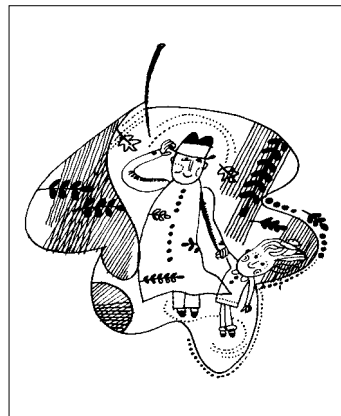
Daisy Mrázková (1923) illustrates her own texts and is a typical personification of author working in continuity with her previous work. She entered the profession as early as the late 1950s, and her author/illustrator debut *Don't Cry, Mushroom* was published in 1965. Fairy-tale books *Little Boy and the Distance* (1969), *Once Upon a Fly* (1971), *My Bear Flora* (1973), *The Boy with the Ball* (1978) or *Forest Car* (1975) stand between story prose and fairy tale. In *A Lovely*

Typickou autorku tvořící v kontinuitě s dosavadním dílem zosobňuje Daisy Mrázková (1923), která knihy píše a sama ilustruje. Do oboru vstupovala už koncem 50. let, v roce 1965 jí pak vyšel autorský debut *Neplač, muchomůrko*. Na hranici příběhové prózy a pohádky se pohybují knížky *Chlapeček a dálka* (1969), *Byla jedna moucha* (1971), *Můj medvěd Flóra* (1973), *Kluk s míčem* (1978) nebo *Auto z pralesa* (1975). V *Nádherném úterý* (1977) zkoumá autorka souvislost mezi minulostí a přítomností, často se rovněž soustřeďuje na příběhy se zvířecími hrdiny, kteří přejímají vlastnosti malých dětí: *Haló, Jácíčku* (1972) a *Slon a mravenec* (1982). *Neposlušná Barborka* z roku 1973 smísením tří izolovaných barevných světů završuje vzácné souznění Mrázkové jako ilustrátorky a prozaičky.

Část autorů věnujících se do roku 1989 knižní ilustraci se však po společenských změnách odmlčela: dílem proto, že se vrátili k volné tvorbě, dílem nenašli prostor k realizaci. Výraznou roli sehrála tou dobou i přirozená generační výměna. Většinu nových titulů však stále ilustrují autorské osobnosti, které se prosadily už v předchozích desetiletích. Patří k nim např. tvůrkyně citlivého a křehkého výtvarného názoru Vlasta Baránková (1943) či Gabriela Dubská (1915), autorka slavné televizní *Makové panenky* (1972) i ilustrací ke Čtvrtkově *Kocouru Damiánovi* (1971), zatímco Adolf Born (1930) se připomněl především autorskou knihou *Kocour v botách*, ale i reedicí Nepilovy (1929–1995) crazy komedie *Pět báječných strýčků* (1999). V 90. letech se nadále rozvíjí tvorba Jiřího Fixla (1950) a Karla Franty (1928). Z Frantových výtvarných doprovodů knih vyzařuje klid, vyrovnanost a charakterizuje je vysoká úroveň, s jakou dokázaly vtisknout novou tvář třeba českému podvodnímu světu (mj. roku 1994 v knížce *Mokřejšové, vodníci z louže* Ilony Borské), ale s nemenší noblesou i Nepilově literární závěti *Strašpytýlek* (1996).

Tuesday (1977) the author explores the links between one's past and present. Her stories often feature animal heroes adopting children's character traits: *Hello, Jimbo* (1972) and *The Elephant and the Ant* (1982). By combining three separate colour worlds, *Naughty Little Barbara* (1973) represents a prime example of the unique synthesis of Mrázková's work as illustrator and writer.

In the wake of the social transformation, some book illustrators active before 1989 had fallen silent: some had returned to free art, others felt the space for their self-realisation had narrowed. The changing of generations had also been an important contributing factor. Most new titles, however, were still illustrated by renowned authors, recognised for the past several decades. They include the advocate of a sensitive and fragile style Vlasta Baránková (1943), Gabriela Dubská (1915), author of the popular *Poppy Fairy* TV series (1972) and illustrations in Čtvrtek's *Damian the Tomcat* (1971), or Adolf Born (1930), who has most notably expanded on his former works with his original book *Puss in Boots*, and a reprint of Nepil's (1929–1995) madcap comedy *The Five*

Udržovatelem lyrické tradice, kterou současně obohacuje řadou kreativních proměn, je na přelomu 20. a 21. století pražský malíř a ilustrátor Josef Paleček.

Prague-based painter and illustrator Josef Paleček pursues the lyrical tradition, enriching it by numerous creative transformations along the way, even at the turn of the 20th and 21st century.

Repro: archiv/archive

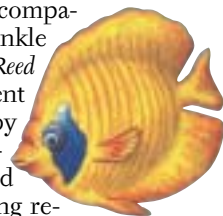
S dětskou knihou lze i nadále spojovat humoristu a karikaturistu Stanislava Holého (1943), spolupráci s Albatrosem prohloubil Václav Kabát (1932). Skvělým příkladem jsou jeho kresby v knize Věry Stiborové *My nic, my muzikanti* anebo doprovod Šrutovy (1940) pohádky *Obr jménem Drobeček* (1997). Jindřich Kovařík (1928) představil roku 1999 ilustrace k novele Hany Doskočilové *Šimsa*. Poměrně intenzivně se ilustrování věnuje také otec proslulého filmového a knižního krtečka Zdeněk Miler (1921), jenž nadále zůstává věren domovskému nakladatelství Albatros.

Do kategorie nejvýše ceněných děl, jež jsou však populárnější v zahraničí, patří bilderbuchy Josefa Palečka (1932). Intenzivní je tvorba Evy Průškové (1932), která nyní setrvává spíše u časopisecké ilustrace. Sérií večerníčků vycházejících z pohádek Emila Šalouna (1940) i vlastní Šalounovy vodnické příběhy s noblesou ilustroval Zdeněk Smetana (1925). Výtvarnou podobu vtiskl rovněž volnému pokračování příhod od rybníka Bráhlíku, které pod názvem *Rákosníček a počasí* sepsal Jaromír Kincl. Podobně intenzivně se doprovodu dětských knih věnuje i Helena Zmatlíková (1923), proslulá zejména ilustracemi k pohádkám bratří Grimmů či Astrid Lindgrenové. K výrazným postavám poválečné české knižní ilustrace patří Gabriel Filcík (1946), autor odlehčených a k obrazovému žertu mířících variací, jehož novější práce výtvarně ozvláštnily například historické vyprávění *Golem Josef a ti druzí* (1994) či portréty Hany Doskočilové *Když velcí byli malí* (1999). Kvalitativní vyrovnanost je charakteristická i pro Renatu Fučíkovou (1964). Ilustrace třebešského malíře a grafika Josefa Kremláčka (1937) několikrát utrpěly málo pečlivou typografickou přípravou knih začínajících firem, to však ne-

Fabulous Uncles (1999). Jiří Fixl (1950) and Karel Franta (1928) have also found new impulses for their work in the nineties. Franta's illustrations emanate calm and balance, and their outstanding quality has managed to impress a new face on, to name but one example, the Czech underwater world (e.g. in Ilona Borská's 1994 book *Wettishes, the Puddle Goblins*), while losing none of its noblesse in the process, as can be seen in Nepil's literary testament *Scaredy-cat* (1996).

Humorist and caricaturist Stanislav Holý (1943) has also reaffirmed his interest in children's books, and Václav Kabát (1932) has intensified his co-operation with Albatros publishers, best illustrated on his drawings in Věra Stiborová's *The Cat Did It*, or his pictures in Šrut's (1940) fairy tale *Tiny-Tot the Giant* (1997). Jindřich Kovařík (1928) has illustrated Hana Doskočilová's novel *Shimsa* in 1999. Father of the famous film and book character - the Mole - Zdeněk Miler (1921) is also still actively involved in illustrating, remaining faithful to his home publishing house - Albatros.

Picture books by Josef Paleček (1932) belong in the highest-praise category, even though they have achieved greater popularity abroad. Intensive work can be seen on the part of Eva Průšková (1932), who currently specialises more in magazine illustrations. Series of short animated fairy tales, based on stories by Emil Šaloun (1940), as well as Šaloun's own water-goblin stories, have been exquisitely illustrated by Zdeněk Smetana (1925). His is also the graphic accompaniment in the set of new stories from the Periwinkle Lake written by Jaromír Kincl and entitled *The Reed Boy and the Weather*. A similarly intense involvement in children's book illustrations is manifested by Helena Zmatlíková (1923), best known for her illustration of the Grimm Brothers and Astrid Lindgren. Gabriel Filcík (1946) is an outstanding re-

platí o jeho doprovodu k publikaci *Kouzla studánkové víly* (1994). V kvasu dekády nezapadly ani citlivé a snové práce Jiřího Běhounka (1929), které se uplatnily např. u Singerova *Rabína a čarodějnice* či ve výběru *Nejkrásnější pohádky o strašidlech* (obojí 1997).

Standard české dětské ilustrace udržují v současnosti rovněž autoři, kteří nespolupracují s velkými nakladatelstvími. Příkladem je Rostislav Skopal, který v proměnlivých intervalech ilustruje dětské knihy nejrůznější provenience. Mezi jeho výraznější počiny se řadí obrázky k veršované knize a zároveň logopedické příručce Soni Burgetové *Ohýbej se, jazyčku* (1992); výrazně výtvarně sjednotil i typograficky neucesané pohádkové vyprávění Emila Šalouna *Jak kašpárek učil čerty zpívat* (1995). Mimořádně zdařilým knižním počinem se stala kniha Iva Štuky *Abecedník* (1999), ilustrovaná Stanislavem Dudou (1921).

Mezi objevy dětské knižní ilustrace konce 90. let patří bezesporu Oldřich Jelen (1961). V nevídané jednotě s textem nezaměnitelně výtvarně povýšil příběh *Jako v zrcadle, jen v hádance* Josteina Gaardera (1999) i jeho další fantazii *Haló! Je tu někdo?* (1998). Síla a působivost Jelenova rukopisu tkví zejména v přitakání narativní vizuální příběhovosti. Na titul nejkrásnější dětská kniha desetiletí aspiruje ale také další z velkých počínů Albatrosu: komorní příběh *Pět minut před večerí* Ivy Procházkové (1953), v níž se ilustrace Václava Pokorného stávají organickou součástí textu, podporují ho a dotvářejí, a vzdor vši rozvernosti zůstávají úzce svázány s východiskem tohoto silného příběhu. Neméně plodný dialog lze vypožorovat při spolupráci Viktora Fischla (1912) a Luboše Grunta (1947) na próze *Říkali mu Sefi* (1998).

Již v 80. letech existovali autoři, kteří dokázali proniknout za stavidla domácího rybníka. Nejzářnějším příkla-

presentative of post-war Czech book illustration. His light-hearted variations often tend towards pictorial anecdote, and his more recent works have added attractiveness to, for example, the historic tale *Joseph the Golem and the Others* (1994) or Hana Doskočilová's portraits *When the Big Were Little* (1999). Sustained level of quality is also typical of Renata Fučíková (1964). Illustrations by the Třebíč-based painter and graphic artist Josef Kremláček (1937) have on several occasions suffered from careless typography at the hands of inexperienced companies, it being not the case, however, of his illustrations in *The Magic of the Well Fairy* (1994). The sensitive and dream-like images of Jiří Běhounek (1929) have also managed to make their mark despite the bustle of the times, appearing in such books as Singer's *The Rabbi and the Witch*, or the anthology *The Best Fairy-Tales about Ghosts and Goblins* (both 1997).

The high standard of Czech children's illustrations is also maintained by authors not commissioned by any of the major publishers. Rostislav Skopal, who illustrates children's books of a very varied provenance and at erratic intervals, is a good example. Pictures in Soňa Burgetová's book of verse *Exercise Your Tongue* (1992), intended as a logopaedics aid, count among his more notable achievements; Skopal has also managed to unify the typographically untidy fairy-tale story by Emil Šaloun *How Punch Taught the Imps to Sing* (1995). A truly outstanding publication is Ivo Štuka's *Alphabetty* (1999), illustrated by Stanislav Duda (1921).

Oldřich Jelen (1961) is without doubt a major discovery in children's book illustration of the late 1990s. His illustrations, enjoying unprecedented symbiosis with the text, have uniquely elevated Jostein Gaarder's story *Through a Glass, Darkly* (1999), as well as his other fantasy *Hello? Is*

Lyrizující, leč pro dítě uspokojivě popisná ilustrace Karla Franty ze Čtvrtkové knihy Císařská vojna se sultánem a jiné pohádky využívá motivů lidových písní.

Lyrical and from children's point of view also comfortably descriptive illustrations by Karel Franta in Čtvrtek's book Emperor's War with the Sultan and Other Stories make use of folk song motives.

Repro: archiv/archive

covské tkví nejen v rozvíjení domácí ilustrátorské tradice, ale i v udržování mimořádných standardů časopiseckého výtvarnictví, kde je třeba vyzdvihnout především její cykly pro *Sluníčko*: *Malované čtení* (1975–1976), *Malovaná říkadla* (od 1977, knižně 1983), *Malované písničky* (od 1979) či pohádku *O slepičce a kohoutkovi* (od 1981). Pod závojem zdánli-

dem takového úspěchu zůstává Květa Pacovská (1928), jejíž celoživotní zájem o ilustraci pro děti krystalizoval už za studií na pražské VŠUP. Nedlouho po absolutoriu (1952) začala spolupracovat s dětskými časopisy i nakladatelstvími, ve spolupráci s nimiž postupně pročistila a radikalizovala své výtvarné tvarosloví, a tak už koncem 70. let se ustálily nezaměnitelné rysy její tvorby. Mezi desítkami jejích ilustrátorských výkonů knih zůstávají stále vysoce ceněny například ilustrace k Brězanovým *Dobrodružstvím malého kocourka* (1966), Slabého výboru *Bílá vrána* (1975) či její vlastní autorský projekt *Svět pohádek bratří Grimmů*. Velký přínos Pa-

Anybody There? (1998). The appeal of Jelen's idiosyncratic style draws above all on his embrace of narrative visual storytelling. Another contender for the title of the most beautiful book of the decade also recruits from among Albatros' major achievements: the intimate story of *Five Minutes before Dinner* by Iva Procházková (1953), of which Václav Pokorný's illustrations are an organic part, supporting it and rounding it off, while retaining a close link with the source of this powerful story in spite of all their jollity. A similarly fruitful dialogue can be seen taking place in the collaboration of Viktor Fischl (1912) and Luboš Grunt (1947) on the prose *They Called Him Sefi* (1998).

There are authors, however, who managed to find their way into the international context as early as the 1980s. The best example is Květa Pacovská (1928), whose lifelong interest in children's illustration had first crystallised during her studies at the Prague University of Applied Arts. Shortly after her graduation (1952) she begun co-operating with children's magazines and publishers, and in the process gradually refined and radicalised her artistic vocabulary, the unmistakable character of her work thus having stabilised by the late 1970s. Out of the dozens of her book-illustrating achievements, her illustrations in Brězan's *Adventures of the Little Tomcat* (1966), Slabý's *The White Crow* anthology (1975), or her very own project *The Grimm Brothers Fairy-Tale World* enjoy the most enduring popularity. Pacovská's contribution must be seen as not only helping develop the national art of book illustration, but also maintaining the outstandingly high standards of art in magazines, especially through her cycles for the *Sluníčko* magazine: *Painted Reading* (1975–1976), *Painted Nursery Rhymes* (from 1977, as a book in 1983), *Painted Songs* (since 1979) or the fairy-tale *The Hen and the Cock* (from 1981). Under the guise of apparent naivety, one can easily uncover

vě naivity v nich lze s jistotou nalézt hravé konstruování, rukopis tvarově čerpající z tradice historických hraček a moderního geometrismu. Ve většině svého díla umělkyně uplatňuje i svou osobitou typografii, rafinovaně propojující zdánlivě prostý výraz s citem pro kompozici. Do série jejích autorských knih z první poloviny 90. let patří mj. *Papier Paradies*, *Midnight Play* (též úspěšný CD-ROM), *Berlinmix*, *Rund und Eckig* a *Türme*. Svéráz výtvarného vyjadřování Pacovské byl velmi záhy rozpoznán nejen doma, ale především na zahraničních bilančních výstavách a soutěžích. Oborově nejpodstatnější je mezi těmito poctami Andersenova medaile, kterou výtvarnice obdržela roku 1992.

K nejzdařilejším dílům Jindry Čapka, autora renomaného především v německé jazykové oblasti, patří ilustrace k Petiškovým (1924–1987) *Příběhům, na které svítilo slunce* (1998). Neméně úspěšnou polohu původně české knižní ilustrace představují aktivity tvůrců zakotvených v jiných kulturách. Příkladem je Petr Sís (1949), jehož cizelovaný detail a jemné variování kresby vytvářející až dojem koláže sklízely první úspěchy už bezprostředně po autorově emigraci počátkem 80. let. K Sísovým zásluhám nutno přičíst též návrat bilderbuchu do českého čtenářského povědomí. Ačkoli totiž *Gesamtkunstwerk* klasického německého či anglosaského střihu v českém prostředí vznikal již dříve, uplatňoval se především na zahraničních trzích, zatímco Sísovy obrázkové knihy o Praze či na historické náměty podnítily zájem o tento žánr i u soudobých výtvarníků.

Nedostatek nových knižních projektů i finanční obtíže vytvářely v 90. letech prostor pro hojné uplatňování reedic. I v kusém výčtu je v této souvislosti třeba zmínit

a playful construction, a handwriting the forms of which are derived from the historic toy tradition and modern geometrism. In most her works she also employs original typography, cleverly linking seemingly simple expression with a feeling for composition. The series of her original books from the first half of the nineties includes *Papier Paradies*, *Midnight Play* (also a successful CD-ROM), *Berlinmix*, *Rund und Eckig* and *Türme*. The singularity of Pacovská's artistic expression has very soon been recognised not only at home, but especially at summarising foreign exhibitions and competitions. The most prestigious of these professional awards is the Andersen Medal, presented to the artist in 1992.

Among the most successful works of Jindra Čapek, chiefly recognised in the German-speaking regions, are his illustrations in Petiška's (1924–1987) *Stories on Which the Sun Had Shined* (1998). Comparable successes of the Czech illustration art, at least by origin, are represented by the activities of authors based in other cultures, such as Petr Sís (1949). His scrutinising detail and drawing variations come close to creating the impression of a collage, and have been recognised almost instantly after the author's emigration in the early 1980s. Sís must also be acknowledged with reintroducing Czech readers to the art of the picture book. Although *Gesamtkunstwerk* of the classical German or Anglo-Saxon type was not entirely new to the Czech environment, it had enjoyed much bigger popularity on foreign markets; Sís' picture books about Prague and on historical topics have sparked interest in this genre also among contemporary artists.

The lack of new book projects, combined with financial inadequacies, resulted in a large number of re-editions. These included, among other, Cyril Bouda (pictures in *The Legends of Prague* by František Langer), Mirko Hanák, or the newly interpreted Josef Lada. The works of Ondřej Sekora

Cyrila Boudu (obrázky k *Pražským legendám* Františka Langer), Mirko Hanáka či nově interpretovaného Josefa Ladu. Podobně je v současnosti přehodnocováno také dílo Ondřeje Sekory: po výstavě k jeho 100. výročí narození přišlo nakladatelství Amulet s novými vydáními knih Václava Čtvrtka (1911–1976) *Kolotoč v Africe* a *Lev utekl*, jež po válce ilustroval právě tento výtvarník. Také trvalá obliba díla Zdeňka Buriana se projevila nejen v množství reedic dobrodružné literatury, ale také v aktivní činnosti burianovské společnosti. Z tvorby Jaromíra Zápala (1923–1984) žije především jeho nesmrtelná podoba Milnova *Medvídku Pú* (s jeho ilustracemi poprvé 1958) a stále živé díky novým vydáním zůstává i dílo Miloslava Jágra (1927). Hledání sdělné a autentické podoby výtvarného projevu, jenž by dětskému chápání nebyl vzdálen, vede někdy paradoxně k pokusům, jež z hlediska vnímání výtvarného umění chápeme spíš jako iniciační. Příkladem může posloužit prozaicko-poetická publikace Josefa Bruknera (1932) *Pojďte s námi za obrazy aneb Malování zvířat* (1995). Kniha, kterou ministerstvo školství dokonce doporučilo jako doplňkovou literaturu pro první stupeň základních škol, cituje devět desítek reprodukcí děl světového výtvarného umění.

Je zřejmé, že česká knižní ilustrace pro děti a mládež prochází na počátku 21. století obdobím stabilizace hodnot. Nadále se v ní rozvíjí tradice umělecky vysoce cenné tvorby, zároveň však mladší autoři nezřídka krácejí cestou experimentu, v němž se pokoušejí nově definovat funkci výtvarné složky knižního díla. Potěšující je, že nejvýznamnější počiny se už nesoustřeďují výhradně pod křídly osvědčených nakladatelských firem, ale že to mnohdy bývají právě začínající či malá nakladatelství, kdo klade důraz na obecně hodnotnější výtvarnou knižní artefakt.

are currently subject to a similar re-evaluation: after an exhibition marking the 100th anniversary of his birth, Amulet publishers have launched a new edition of Václav Čtvrtek's (1911–1976) books *The Merry-Go-Round in Africa* and *The Lion Has Escaped*, illustrated by Sekora after the war. The enduring popularity of Zdeněk Burian's works has manifested itself not only in the number of reprints of his adventure books, but also in the activities of the Burian society. The most popular of Jaromír Zápala's (1923–1984) works is still his immortal rendition of Milne's *Winnie the Pooh* (first published with his illustrations in 1958). Reprints have also contributed to the undying popularity of the work of Miloslav Jágř (1927). The search for a communicable and authentic form of expression, not removed from a child's understanding, sometimes paradoxically leads to attempts that can be considered, from the perspective of how we perceive fine arts, as providing initiation. A good example of this is the publication combining the prose and poetry of Josef Brukner (1932), entitled *A Visit to the Gallery or How We Can Draw Animals* (1995). Quoting ninety reproductions of artworks from around the world, the book has been recommended by the Czech Ministry of Education as extracurricular literature for the junior classes of primary schools.

It is clear that the Czech children's book illustration is experiencing a period of stabilisation of values at the start of the 21st century. It continues to develop the tradition of very fine art work, while at the same time the younger authors often opt for a more experimental path, attempting to redefine the function of the graphic element in books. Encouragingly so, major achievements are no longer the sole responsibility of well-established publishing houses; it is often the new or small publishers who emphasise the – in broader terms – finer accompaniment to literary artefacts.

Na cestě mezi doplňkem a dialogem

Ilustrace začaly v českém prostředí knihy doprovázet v období tzv. národní obrození, přesněji řečeno na počátku 19. století. Vydavatel a spisovatel Václav Matěj Kramerius (1753–1808) vybavil kupříkladu svůj překlad *Mladšího Robinsona* vstupní ocelorytinou, která však nebyla domácí proveniencie. Až do poloviny 19. století byly ilustrace v naší knižní kultuře velkou vzácností a vyskytovaly se sporadicky. Prvním graficky pojatým frontispisům však už v polovině 19. století konkurovaly barvotiskové jarmareční obrázky, které se staly základem lidového a často kýčovitěho trendu knižní ilustrace.

Přehlídku kvalitnějších autorů otevírá G. J. Schulz (1846–1903), mimo jiné ilustrátor děl Františka Douchy (1810–1884). Generace nastupující v polovině 19. století měly ve svém středu též další pozoruhodné umělce, zejména Karla Krejčíka (1857–1901), Františka Bízu (1849–1904) či Emila Zillicha (1830–1896). Svěbytné postavení si humornými grafickými obrazy vydobyl Karel Ladislav Thuma (1853–1915), jenž pozdvihl mimo jiné ve své době žádané Kovařikovovy *Humoru kvítky pro hodné děti*. Postupně se též prosadili autoři spjatí s konkrétním nakladatelským domem, což byl rovněž případ výrazného Viktora Olivy (1861–1928), svého času značně oblíbeného ilustrátora: jeho díla zdobí vydání básnických knih Karla Václava Raise (1859–1926) a Václava Beneše Třebízského (1849–1884).

České knižní ilustrace z počátku 20. století byly v mnoha případech kvalitativně substandardní a převládala v nich

On the Road from Supplement to Dialogue

In the Czech environment, the first book illustrations have appeared during the National Revival, or more specifically in the beginning of the 19th century. Publisher and writer Václav Matěj Kramerius (1753–1808) used a steel engraving for the opening pages of his translation of *Robinson Junior*, the picture itself, however, being of foreign provenance. Until the middle of the 19th century illustrations were very rare in our book culture, and only appeared sporadically. The first picture frontispieces of the mid-19th century also had to face competition from colour print images sold at market-places, marking the advent of the folk, and often kitsch, trend of book illustration.

The first of the many fine authors was G. J. Schulz (1846–1903), illustrator of, among other, the works of František Doucha (1810–1884). The generation beginning to make its mark in the mid-19th century also produced some notable artists, especially Karel

Ocelorytina doprovázející Krameriova Mladšího Robinsona (1808) stojí na samém počátku novověké ilustrace českých knih pro děti a mládež.

The steel engraving from Kramerius' Robinson Junior (1808) stands at the very beginning of the tradition of illustrations in Czech books for children and young people.

Repro: archiv/archive

V tvorbě Artuše Scheinera souzní stylově čistá ilustrační kompozice se svěžetnou typografií, jak je patrné k úvodu ke Zlatovlásce Karla Jaromíra Erbena.

Artuš Scheiner's works harmoniously combine purely styled compositions with original typography, as demonstrated in his introduction to Karel Jaromír Erben's Goldilocks.

Repro: archiv/archive

tury pro děti a mládež žije Aleš dodnes zejména díky propojení s románovým odkazem Aloise Jiráska, ale také díky kresbám provázejícím starší texty z poloviny 19. století. V jeho vyhraněném a nezaměnitelném realistickém rukopise zaujímají čestné místo doprovody k Čelakovského (1799–1852) *Ohlasu písní ruských* (1884) či knihy *O sv. Mikuláši v legendě a v lidových pověstech a zvycích* (1901). Mezi Alšovými ilustracemi ovšem nacházíme i kresby k *Pohádce o Palečkovi* (1893) jeho dcery Elišky a množství

prvoplánová popisnost podtržená neumělým projevem. Situace se zlepšila až s příchodem výrazných výtvarníků-ilustrátorů. Velikánem české ilustrace přelomu 19. a 20. století byl v tomto směru zejména vynikající kreslíř a malíř, vlastenecky orientovaný Mikoláš Aleš (1852–1913), jehož neobyčejně rozsáhlé dílo tvoří jeden z mezníků výtvarného zachycení významných momentů národních dějin. Zároveň však tento umělec vytvořil respektovaný etalon, pokud jde o podřízení ilustrátora textové části díla. V kontextu litera-

Krejčík (1857–1901), František Bíza (1849–1904) and Emil Zillich (1830–1896). Author of amusing graphic paintings Karel Ladislav Thuma (1853–1915) enjoyed a very special position, put to use by him in further improving the standing of Kovařík's much demanded *Amusing Children's Stories*. Gradually, authors co-operating with individual publishing houses also came to the fore, including the notable Viktor Oliva (1861–1928), a very popular illustrator of his time: his works ornament the books of verse by Karel Václav Rais (1859–1926) and Václav Beneš Třebízský (1849–1884).

In many cases Czech book illustrations of the early 20th century were qualitatively substandard, and dominated by superficial descriptiveness combined with lack of sophistication. The situation only improved with the emergence of outstanding artists-illustrators. Master of both drawing and painting, the patriotically-minded Mikoláš Aleš (1852–1913) stands out as something of a giant of Czech illustration at the turn of the 19th and 20th century in this respect, his unusually extensive work representing one of the milestones of the artistic treatment of the nation's significant historical moments. At the same time, however, Aleš has managed to create a respected etalon as far as the illustrator's subordination to the work's text is concerned. In the context of literature for children and youth, Aleš is still very much alive as the illustrator of Alois Jirásek's novels, and author of some older drawings appearing in texts from the mid-19th century. His unmistakably original and realistic pictures stand as a sophisticated accompaniment in Čelakovský's (1799–1852) *Echoes of the Songs of Russia* (1884), or the book *On St. Nicholas in Legends and Folk Stories and Customs* (1901). Aleš's drawings have also appeared in the *Tom Thumb Story* (1893) written by his daughter Eliška, his numerous "snaps" also accompanying folk sayings, songs and songbooks.

momentek k lidovým říkadlům, prstonárodním písním a zpěvníčkům.

První léta minulého století jsou spojena také s kvantitativně neobyčejně bohatou tvorbou Věnceslava Černého (1865–1936), který dlouhodobě spolupracoval s nakladatelstvím Vilímek. Kvalitnější proudy české dětské ilustrace reprezentovali Jaroslav Filip (1877–1915), Oldřich Cihelka (1881–1951), Cyril Bouda (1901–1984) a později také malíři Vlastimil Rada (1895–1962) a Jan Zrzavý (1890–1977). Význam ilustrace sílil tou dobou také u knih určených dětem předčtenářského věku. Na tomto poli se v období těsně po první světové válce etablovaly osobnosti, jejichž práce nyní vnímáme jako součást zlatého fondu: Hanuš Schwaiger (1854–1912), Adolf Kašpar (1877–1934), Josef Wenig (1885–1939), Artuš Scheiner (1863–1938) anebo Josef Lada (1887–1957), který ve svých ilustracích uchvacoval nejen básnivými obrazy českého venkova, ale současně komponoval rozsáhlé a dětmi několika čtenářských generací oblíbené autorské knihy, mezi nimiž vynikají vyprávění *O Mikešovi* (1934), *O chytré kmotře lišce* (1937), *Bubáci a hastrmani* (1939) a *Nezbedné pohádky* (1946).

Ladovým protipólem byl Josef Čapek (1887–1945), intelektuálně založený malíř a spisovatel, který si vybudoval rukopis stejně podmanivý, avšak v mnoha ohledech ještě jednodušší. Výtvarně ozvláštnil množství titulů pro děti i dospělé, například *Devatero pohádek* (1932) anebo fotbalovou grotesku Eduarda Basse (1888–1946) *Klapzubova jednáctka* (1922). Jeho bratr Karel (1890–1938) ilustroval vlastní knihu *Dášeňka čili Život šteněte* (1933).

Ondřej Sekora (1899–1967) vedl ve 30. letech v *Lidových novinách* dětský koutek, do nějž přispíval texty i ilustracemi. V roce 1936 vyšel knižně jeho slavný hmyzí román *Ferda Mravenec*, rok nato *Ferda*

Věnceslav Černý (1865–1936), a long-term collaborator of the publishing house Vilímek, produced his quantitatively unusually extensive body of work in the beginning of the last century. Finer streams of Czech children's illustration are represented by Jaroslav Filip (1877–1915), Oldřich Cihelka (1881–1951), Cyril Bouda (1901–1984), and later also the painters Vlastimil Rada (1895–1962) and Jan Zrzavý (1890–1977). At the same time, growing attention was being paid to illustrations in books for children who could not yet read. In the period immediately after WWI this field had produced personalities whose works amount to a time-honoured legacy today: Hanuš Schwaiger (1854–1912), Adolf Kašpar (1877–1934), Josef Wenig (1885–1939), Artuš Scheiner (1863–1938) or Josef Lada (1887–1957), whose appeal was not limited to his poetic depictions of the Czech countryside, but included original book volumes popular with several generations of readers as well, e.g. *About Mike* (1934), *A Clever Gammer of a Vixen* (1937), *Ghouls and Water Goblins* (1939) and *Naughty Fairy-Tales* (1946).

Josef Čapek (1887–1945) lies at the opposite pole to Lada – an intellectually-minded painter and writer, his style is no less captivating than Lada's, and in many respects even simpler. His illustrations have enlivened many books for both children and adults, e.g. *The Nine Tales* (1932) or Eduard Bass' (1888–1946) soccer grotesque *Klapzuba's Eleven* (1922). Čapek's younger brother Karel (1890–1938) illustrated his own book *Daisy or a Puppy's Life* (1933).

In the thirties, Ondřej Sekora (1899–1967) was editor of the children's page of the *Lidové noviny* daily, which printed many of his texts and illustrations. In 1936 his famous insect novel *Ferda the Ant* was published, followed after a year by *Ferda the Ant in Foreign Service*, and soon afterwards by *Ferda in an Anthill*. Sadly, after the war Sekora produced

Bukolické scenerie z českého venkova v podání Josefa Lada se v současnosti stávají opět populární. Přitom se zapomíná, že umělec byl nejen svě-rázným malířem, ale i tvůrcem pozoruhodných próz pro děti. Ilustrace pochází z úvodu Ladovy knihy Cirkus Mikeš a Kludský (1936), tedy třetí knihy o vesnickém kocourovi, který mluvil lidskou řečí.

Pastoral vistas of the Czech countryside on Josef Lada's paintings are enjoying a new lease of popularity. We tend to forget, however, that the artist was not only a highly original painter, but also the author of remarkable children's prose. Illustrations come from the opening pages of Lada's Circus Mikeš and Kludský (1936), third in a series featuring a country cat that could speak.

Repro: archiv/archive

souborná vydání Julese Verna, J. F. Coopera, Alexandra Dumase i Rudyarda Kiplinga. Vytvářel atraktivní podobu knih Karla Maye, Jacka Londona, cestopisy Alberta V. Friče a Emanuela S. Vráze či dobově velmi oblíbených bigglesovek. Ještě po roce 1945 neměl mezi kolegy konkurenta

Mravenec v cizích službách a po dalším roce Ferda v Mraveništi. Po válce se bohužel objevila i Sekorova ideologicky tendenční dílka jako Ferda cvičí mravenišť (1947), agitka Ferda Mravenec ničí škůdce přírody (1951) či kniha Mravenci se nedají (1954). Znovu a zřejmě natrvalo pak poněkud kontroverzního tvůrce zpopularizovalo souborné vydání původní trilogie pod názvem Knížka Ferdy Mravence (1962).

Významným ilustrátorem krásné i odborné literatury byl Zdeněk Burian (1905–1981). Roku 1927 začal pracovat pro Vilímkovo nakladatelství, pro něž ilustroval dodnes anti-kvářsky vysoce ceněná

some very ideological and tendentious works, such as *Ferda's Anthill Exercises* (1947), *Ferda the Ant against Vermin* (1951) or *Ants Will Be Ants* (1954). A new lease of popularity, probably a permanent one, was given to this controversial author after the publication of the original trilogy entitled *Ferda the Ant Book* (1962).

Zdeněk Burian (1905–1981) was an outstanding illustrator of both belles lettres and technical literature. In 1927 he began working for the Vilímek press, illustrating collected works of Jules Verne, J. F. Cooper, Alexander Dumas and Rudyard Kipling, still highly valued on the antiquarian market today. He is also responsible for illustrations in works by Karl May, Jack London, travelogues by Alberto V. Frič and Emanuel S. Vráz, or the then very popular Biggles novels. Even after 1945 there was no real competition for him in the field of the adventure novel, dominated for a long time by his pen-and-ink drawings in reprints of Eduard Štorch's (1878–1956) primeval tales.

The end of the 1950s and the start of the following decade represented a very prolific period in children's illustration. Despite the external cultural and political pressures, book illustration remained sheltered from the regime's direct attacks, providing for unprecedented developments in the art of illustration and typography never to be seen again on such a scale. By then all books for youngest readers had adopted the principle of restrained expression and content, based on deeper understanding of the various stages of a child's development. Alongside further development of the well-established national traditions, new authors began emerging of a distinctly different style, e.g. the lyrically enchanted Mirko Hanák (1921–1971). Playfulness and the linking together of various media in a very up-to-date manner began to be exploited at that time by Jiří Trnka (1912–1969). It was the close

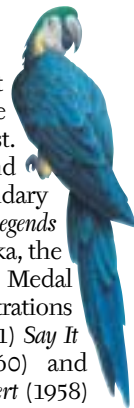
v oblasti dobrodružného románu, kde absolutní vrchol nadlouho určovaly jeho pérovky k reedicím pravěkých příběhů Eduarda Štorcha (1878–1956).

Konec 50. let a nástup další dekády představoval pro dětskou knižní ilustraci dobu mimořádně plodnou. Navzdory vnějším kulturněpolitickým omezením zůstalo tato zákoutí umění ušetřeno přímých režimních ataků, což umožnilo nebývalý rozmach ilustrační a typografické tvorby, který se už později v takovém měřítku nikdy nezopakoval. V knihách pro nejmenší čtenáře se již tou dobou cele prosadil ilustrační princip výrazové i obsahové uměřenosti, čili pojetí zohledňující hlubší poznání jednotlivých vývojových etap dítěte. Na jedné straně se rozvíjely silné národní tradice, zároveň se však prosadili i noví autoři zcela odlišného rukopisu, např. lyricky okouzlený Mirko Hanák (1921–1971). Hravost a propojování médií v duchu zcela současném začal v té době rozvíjet Jiří Trnka (1912–1969). Především prostupování světa animovaného filmu, loutkového divadla a klasické ilustrace dovedlo tohoto všestranně disponovaného výtvarníka k naprosto jedinečnému rukopisu. Po roce 1945 intenzivně pracoval ve Studiu kresleného filmu a Studiu loutkového filmu, kde vytvořil například legendární snímky *Špalíček* (1947), *Bajaja* (1950), *Staré pověsti české* (1952) či *Archanděl Gabriel a paní Husa* (1964). Trnka, který je od roku 1969 prvním českým laureátem Medaile Hanse Christiana Andersena, ilustroval více než stovku titulů, mezi nimiž největší ohlas zaznamenala výtvarná linie básnických knih Františka Hrubína (1910–1971) *Říkejte si se mnou* (1943) a *Špalíček veršů a pohádek* (1960) a Nezvalových (1900–1958) děl *Anička skřítek a Slaměný Hubert* (1958) a *Věci, květiny, zvířátka a lidé pro děti* (1953). V roce 1942 Trnka nezaměnitelně doprovodil *Pohádky bratří Grimmů*, o čtrnáct let později Hrubínovu ver-

coexistence of the world of animated film, puppet theatre and classic illustration that had resulted in the absolutely unique style of this multitasking artist. After 1945 he worked intensively in the Cartoon and Puppet Film Studios, where he created the legendary films *The Folk Year* (1947), *Bayaya* (1950), *Old Bohemian Legends* (1952) and *Archangel Gabriel and Mrs Goose* (1964). Trnka, the first Czech winner of the Hans Christian Andersen Medal since 1969, illustrated over a hundred books, his illustrations in the poetry books by František Hrubín (1910–1971) *Say It with Me* (1943) and *Fairy Tales and Verse* (1960) and Nezval's (1900–1958) *Annie the Dwarf and Straw Hubert* (1958) and *Things, Flowers, Animals and People for Children* (1953) generating the most response. In 1942 Trnka's unmistakable illustrations appeared in the *Grimm Brothers Fairy Tales*, and fourteen years later in Hrubín's version of *The Thousand Nights and One Night*, followed in 1960 by Jan Werich's much acclaimed *Fimfárum*. His illustrations in Andersen's *Fairy Tales* (1957) had brought him worldwide recognition.

Radek Pilař's (1931–1994) illustrations of Václav Čtvrtek's series about the robber family from the Řáholec forest have since become common property. Losing none of his certainty of expression, Pilař has also illustrated Markéta Zinnerová's *Proud Cloud* (1972) or Hana Pražáková's story prose *A Gift for Monika* (1970).

Author of poetic illustrations, dreamy images and sculptures, Ota Janeček (1919) first attracted public attention as illustrator of books for adults and especially young people, in which he systematically avoided topics pressing him towards the concrete, requiring exact and veristic approach. Lyric and lyric-epic literary texts, on the other hand, are elevated by his illustrations to the form of effective sets. Janeček's illustrations have appeared in František Halas'

zi *Pohádek z Tisíce a jedné noci* a v roce 1960 i slavné *Fimfárum* Jana Wericha. Světové uznání mu vyneslo ztvárnění Andersenových *Pohádek* (1957).

Ilustrace Radka Pilaře (1931–1994) k pohádkovému seriálu Václava Čtvrťky o loupežnické rodině z lesa Ráholce dnes již v podstatě zlidověly. S nemenší výrazovou jistotou však Pilař dokázal doprovodit také publikaci *Drak Mrak* (1972) Markéty Zinnerové nebo příběhovou prózu *Dárek pro Moniku* (1970) Hany Pražákové.

Autor poetických ilustrací, snových obrazů i plastik Ota Janeček (1919) vstoupil do povědomí nejširší veřejnosti jako ilustrátor knih pro dospělé a zejména pro mládež, kde se od počátku soustavně vyhýbal námětům odkazujícím ke konkrétnu a žádajícím exaktní a veristické pojetí. Naopak lyrické a lyrickoepické literární tvary povyšují jeho ilustrace na působivé celky. Janečkovy ilustrace najdeme v díle Františka Halase (1901–1949) *Počítadlo* (1953), *Dětem* (1954) a *Před usnutím* (1972), v roce 1959 připojil malby též k Těsnohlídkovu (1882–1928) *Čimčírínkovi a chlapcům*. O tři roky později ilustroval knihu Bohumila Říhy (1907–1985) *O lékaři Pingovi*. Do přehlídky jeho zdařilých výtvarně-literárních propojení patří knihy *Kam chodí sluníčko spát* (1963) Ladislava Dvořáka (1920–1983), Hrubínova *Kráska a zvíře* (1972), *Princezna z třesňového království* (1975) Markéty Zinnerové (1942) a *Uspávanky* (1983) Jana Skácela (1922–1989). V 60. letech Janeček posílil křehkost poetického projevu. Příkladem jsou jeho ilustrace k českému překladu *Šťastného prince* (1968) Oscara Wilda.

(1901–1949) *The Abacus* (1953), *For Children* (1954) and *Before Sleep* (1972), with his paintings accompanying Těsnohlídek's (1882–1928) *Twitterer and the Boys* in 1959. Three years later he illustrated Bohumil Říha's (1907–1985) *Doctor Ping*. The showcase of his successful artistic-literary combinations would have to include *Where the Sun Goes to Sleep* (1963) by Ladislav Dvořák (1920–1983), Hrubín's *Beauty and the Beast* (1972), *The Cherry-Kingdom Princess* (1975) by Markéta Zinnerová (1942) and Jan Skácel's (1922–1989) *Lullabies* (1983). In the 1960s Janeček's poetic style grew even more fragile, as can be seen from his illustrations in the Czech translation of Oscar Wilde's *The Happy Prince* (1968).

Karel Čapek popsal, nakreslil a vyfotografoval první měsíce štěňátka Dášeňky už před sedmdesáti lety. Text i jeho výtvarný doprovod však dodnes působí více než svěže.

Karel Čapek has commented, drawn and photographed the first months in the life of a puppy named Daisy seventy years ago. His text and pictures have since lost none of their appeal. Repro: archiv/archive

Dětské knihy roku 2003

záplavě původních i překladových děl určených dětským čtenářům se mezi domácími novinkami každoročně objeví aspoň dvě desítky takových, jež rozhodně stojí za pozornost a u nichž se dá předpokládat, že si svou vysokou kvalitu uchovají i v dlouhodobější konkurenci. Výběr těchto titulů z roku 2003 přináší spolu se základními portréty jejich tvůrců následující přehled. Uvedené knihy si vydobily nejen ohlas čtenářů, ale také přízeň odborné kritiky.

Children's Books of the Year 2003

Varied as the quality of the numerous original and translated titles for children readers may be, every year there appear at least twenty new Czech books worthy of attention, whose quality should stand the test even of the more long-term competition. The following overview brings a selection of these titles from 2003, along with brief portraits of their authors. Asides from proving popular with the readers, the featured books have also been recognised by the critics.

Renata Bellingerová: O zlaté mrkvi (The Golden Carrot)

ilustroval/illustrated by Chruďoš Valoušek, vydal/published by Baobab, Praha 2003, 48 stran/pp., ISBN 80-903276-0-5

Civilní vyprávění umocněné dynamickými dřevorezy přináší dvojici pohádek, v nichž jsou klasické motivy pojety značně neortodoxně a směřují k exemplu o nejcennějších hodnotách, jimiž nikdy nejsou peníze. První text připomene tahání veliké řepy s tím rozdílem, že úlovek není k ničemu hladovým ani bohatčům, zatímco druhá pohádka aktualizuje spiknutí dvou chasníků proti třetímu společníkovi. Konečné slovo však dostanou vesmírná tělesa, aby napravila, co si lidé spískali.

Renata Bellingerová (1963) absolvovala humanitní větev Akademického gymnázia v Praze s pedagogickým za-

This civil narrative, intensified by dynamic woodcuts, tells two tales, unorthodox in their approach to classic motives, and aiming at delivering an exemplum on the most valued of possessions, which never is money. The first text is reminiscent of the pulling out of the big sugar-beet, the only difference being that this trophy is of no use to the hungry or the rich, while the second tale is a modernised version of a plot between two fellows against their companion. Celestial bodies have the final word in righting what the humans have wronged.

Renata Bellingerová (1963) studied the arts branch of the Prague Academic Grammar School, specialising in pe-

měřením. Autorskému psaní, zvláště próze, se věnuje průběžně už od dětství.

✦ Chrudoš Valoušek (1960) studoval pražskou VŠUP, obor užitá malba v architektuře, a v současnosti se věnuje volné tvorbě, převážně grafice a knižní ilustraci. Vystavoval mj. ve Francii, Německu a Polsku a prosazuje se především svými linoryty (Grafika roku 1998, Cena za osobitý přístup k ex libris 1999).

dagogy. She has been writing intermittently since her childhood, mostly in prose.

✦ Chrudoš Valoušek (1960) studied at the Prague University of Applied Arts (UAA), mastering in applied painting in architecture, currently active in free, chiefly graphic, art and book illustrations. He has exhibited e.g. in France, Germany and Poland, and is most renowned for his lino-cuts (Graphic Work of the Year 1998, 1999 Award for Original Approach to Ex Libris).

Ivan Binar: Kilo jablek pro krále (A Kilo of Apples for the King)

ilustrovala/illustrated by Eva Sýkorová-Pekárková, vydala/published by Mladá fronta, Praha 2003, 128 stran/pp., ISBN 80-204-1046-5

Pohádka plná něhy i dějových zvratů, v níž se vše točí kolem výpravy za vitaminovými jablky do obce Devatery Hory v okrese Rožnov, se dá číst jako příběh o znovunalezené moudrosti, ale i jako alegorie o zapadlém mocnářství zakažujícím konzumaci jablek, takže ji komunistický režim viděl radši uklizenou v autorově šuplíku. Krále Karlíka totiž bavilo spíš rybaření než kralování, a proto předal moc vykutálenému poradci, který kuje pikle proti vladaři, lidem i jabloním. A hlavně proti princovi Filipovi, který spěchá nastydlému otci pro ovocnou medicínu.

✦ Ivan Binar (1942), pedagog, redaktor Radia Svobodná Evropa a v současnosti předseda Obce spisovatelů, debutoval roku 1969 dětskou *Knížkou o tom, jak pan Bouda s cirkusem se světem loudá*. Některé jeho práce z rakouského a bavorského exilu existují jen v samizdatových opisech (*Petrík a tři kočouři*; *Vrať nám, ptáku, hastrmana*), jejich témata se však obje-

This gentle fairy tale with surprising plot twists, focusing on an expedition to pick the vitaminic apples that grow in the village of Nine Hills in the Rožnov region, can be read as a story of wisdom rediscovered, but also as an allegory about a remote kingdom, where the eating of apples is forbidden. No wonder then that the communist regime preferred it not to leave author's drawer. King Charlie prefers fishing to ruling the country, and hands his powers over to a cagey counsellor, who plots against the king, the people, and the apple trees, but most of all against prince Filip, who sets out to find a fruit medicine for his father, who catches cold.

✦ Ivan Binar (1942), pedagogue, editor with Radio Free Europe, and currently chairman of the Czech Writers' Guild, debuted in 1969 with his children's *Book about Mr Trent's Adventures with the Circus Tent*. Some works from his Austrian and Bavarian exile only exist in samizdat copies (*Pete and The Three Cats*; *Oh Bird, Return to Us the Water Goblin*), its

vují i v tvorbě pro dospělé (*Kdo, co je pan Gabriel; Rozprava v krabici*).

✦ Eva Sýkorová-Pekárková (1958) absolvovala pražskou Akademii v ateliéru Miloslava Jágra a patří mezi zkušené ilustrátorky pohádek a oceňované filmové výtvarnice. Doménou jejího usměvavého rukopisu jsou výpravné pohádkové soubory, z nichž v poslední době vynikl výtvarný doprovod k antologiím *Kocour v botách* (1996) a *Babiččina kniha pohádek* (2001). Jejím nejnovějším počinem na poli filmové animace je autorský večerníček *Kachna Matylda*.

themes, however, re-emerging in his works for adults (*Who and What is Mr Gabriel; A Discourse in the Box*).

✦ Eva Sýkorová-Pekárková (1958) graduated from the Prague Academy, Miloslav Jágř's studio, and counts among experienced fairy-tale illustrators and acclaimed animated film designers. Her relaxed style seems to be best suited to richly illustrated fairy-tale sets, a fact confirmed by the relatively recent anthologies *Puss in Boots* (1996) and *Grandma's Story Book* (2001). Her last contribution to the field of film animation is her original series *Matilda the Duck*.

Martina Drijverová: Pohádky z hor (Fairy Tales from the Mountains)

ilustroval/illustrated by Eugen Sopko, vydalo/published by Brio, Praha 2003, 152 stran/pp., ISBN 80-7239-143-7

Osmnáct převyprávění světových pohádkových látek spojuje tematika hor a horalů, kteří v nich zažívají kouzelné příběhy. Zkušená autorka jazykově a stylově sloučila mnohdy protichůdné poetiky lidových vyprávění, vtiskla jim jednotný ráz, ovšem zároveň zachovala situační pestrost a výrazové bohatství tak, že se kultivovaný jazyk snoubí s tradičně klidným vyprávěcím tempem.

✦ Martina Drijverová (1951), spisovatelka, překladatelka a dramaturgyně, debutovala v dětské literatuře prózou *Táta k příštím Vánocům* (1979). V linii příběhů ze školního prostředí pokračovala knihami *Kryštof a Karel* (1983), *Sisa Kyselá* (1988) a *Zajíc a sovy* (1990). Uplatnila se též jako výrazná adaptátorka (*Rikitikitawi, Poutníci, Tajemný svícen*).

✦ Eugen Sopko (1949) studoval výtvarné umění ve Freiburgu a od konce 60. let žije a působí v Německu.

Eighteen renditions of fairy tales from around the world have one thing in common – mountains, mountain folks, and the magical stories they share. The experienced author has lent the often antagonistic style of the various folk stories a single language and character, while at the same time preserving the diversity of the various situations and richness of the overall expression, combining cultivated language with the traditionally relaxed narrative tempo.

✦ Martina Drijverová (1951), writer, translator and dramaturgist, debuted in children's literature with the prose *Daddy for Next Christmas* (1979). She returned to the school environment in the stories *Christopher and Charles* (1983), *Betty Bitter* (1988) and *The Rabbit and the Owls* (1990). She has successfully adapted several books (*Rikitikitawi, The Pilgrims, The Mysterious Candlestick*).

Věnuje se zejména volné malbě a grafice, významně však zasahuje také do podoby současné evropské ilustrace. Svými poetickými variacemi doprovodil německé vydání pohádek bratří Grimmů *Padající hvězdy* i knihu Antonie Schneiderové *Nemůžu spát, řekla malá myš*. S velkým ohlasem se setkala jeho autorská kniha *Bílá vrána a černá ovečka*.

✦ Eugen Sopko (1949) studied fine arts in Freiburg, and since the late 1960s lives and works in Germany. While specialising in free painting and graphic art, he also plays an influential role in contemporary European illustration. His poetic variations have appeared in the German edition of the Grimm Brothers' tales *The Shooting Stars*, and Antonie Schneider's book *I Can't Sleep, Said the Little Mouse*. His original book *White Crow and Black Sheep* has attracted considerable attention.

Jiří Dvořák: Slepice a televize (The Chicken and the TV Set)

ilustroval/illustrated by Juraj Horváth, vydal/published by Baobab, Praha 2003, 72 stran/pp., ISBN 80-239-0231-8

Tři desítky bajek-nebajek pro děti-neděti skutečně nepřipomenou ani Ezopa, natožpak La Fontaina nebo Krylova, neboť je zaplňují nejrozličnější osůbký, tvorové a věcičky od housenky přes kaktus až po televizor zakoupený na splátky. Spíš než na didaktickou pointu v nich autor sází na situační komiku a vtípnou jazykovou aktualizaci, a tak mnohdy jeho miniatury působí nevychovně, pořouchle či skepticky. Ale co vlastně chcete od života, který je, jaký je?

✦ Jiří Dvořák (1970) absolvoval pražskou Zemědělskou univerzitu a v současnosti působí jako redaktor. Dětské žánry obohatil svým svérázným viděním věcí také v prózách *Plesk!* a *Kvítko z čertovy pohádky*, připravuje knihu *Do Afriky!*

✦ Juraj Horváth (1974) studoval pražskou VŠUP, od roku 2003 tu vede ateliér ilustrace a grafiky. Jeho výrazné dřevorezy doprovodily mj. pohádku *Roches a Bžunda* Marky Míkové (Nejkrásnější česká kniha pro děti 2001), fotogra-

The thirty „sort of“ fables for „sort of“ children have very little to link them with Aesop, La Fontaine or Krylov indeed, as they are peopled with a wide array of beings, creatures and gizmos, including caterpillar, cactus, and a leased TV set. Rather than focusing on didactic point, the author banks on situation comedy and the witty use of modern language, making his miniatures often seem unmannered, guileful or sceptical. But what could you want from a life that is just the way it is?

✦ Jiří Dvořák (1970) graduated from the Prague University of Agriculture and currently works as an editor. Children's genres have benefited from his original perspective of the world e.g. in the prose books *Pat!* and *Flowers from the Devil's Tale*, he is working on a book called *To Africa!*

✦ Juraj Horváth (1974) has studied at the Prague UAA and is the head of the illustration and graphic art studio here since 2003. His original woodcuts have, for example, appeared alongside Marka Míkové's story *Roches and Funcase*

fičtější polohy jeho práce předvádí Rudišovo *Nebe pod Berlínem*. Horváthova výtvarná koncepce české verze *Příběhů z parní lázně* (2000) Herberta T. Schwarzze vynesla to-
muto počínu ocenění Nejkrásnější kniha světa.

(Finest Czech Children's Book of 2001), with the more photographic character of his work presented in Rudiš's *Heaven Under Berlin*. Horváth's artistic treatment of the Czech version of Herbert T. Schwarz's *Tales from the Smokehouse* (2000) has won this project the Most Beautiful Book of the World Award.

Vladimír Hulpach: Indiánské pohádky (Indian Fairy Tales)

ilustroval/illustrated by Josef Kremláček, vydala/published by Mladá fronta, Praha 2003, 216 stran/pp., ISBN 80-204-0976-9

Zevrubné sebrání folkloru domorodých národů Nového světa zahrnuje nejen mýty, legendy a bajky rodilých Severoameričanů, ale také ústní slovesnost mayských, peruánských a brazilských indiánů. Rámec poutavého vyprávění připomíná jejich slavnou předkolumbovskou minulost, staletí poroby na hraně Věčných lovišť i význam některých rituálů a kultovních předmětů, jejichž prostřednictvím se tyto přírodní národy dodnes utvrzují ve své životní síle.

✦ Vladimír Hulpach (1935), nakladatelský redaktor, editor a překladatel, se prosadil zejména jako citlivý adaptátor Shakespeara, evropských hrdinských eposů a světového i domácího folkloru (*Pohádkové vandrování po Čechách*). Kromě vlastní tvorby (*O kumburské Meluzíně*) významně udržuje tradici tzv. uměleckonaučné literatury (*Velká kniha dopravy, Právěká příroda*).

✦ Josef Kremláček (1937) studoval na pražské VŠUP v ateliéru Adolfa Hoffmeistera a specializuje se zejména na knižní grafiku a tvorbu pro děti, v níž se mísí obrazo-

Detailed compilation of the New World's indigenous nations' folklore, this book includes not only the myths, legends and tales of native North Americans, but also the verbal wisdom of the Maya, Peruvian and Brazilian Indians. Its absorbing storytelling focuses on the famous pre-Columbian past, centuries of oppression on the edge between life and death, and the significance of certain rituals and cult objects, which still help these "uncivilised" nations reaffirm their life strength.

✦ Vladimír Hulpach (1935), editor and translator, is chiefly recognised for his sensitive adaptations of Shakespeare, European heroic epics, and world and Czech folklore (*Fairy Tales from Around Bohemia*). Besides original works (*The Wailing Wind of Kumburk*) he helps maintain the tradition of art-educational literature (*The Big Book of Transport, Nature in Prehistory*).

✦ Josef Kremláček (1937) studied at the Prague UAA in Adolf Hoffmeister's studio, and specialises in book graphic art and works for children, combining rich imagination

tvornost s jemnou nadsázkou, alegorií a vtipným poučením. Pamětihodným počinem tohoto evropsky proslulého ilustrátora jsou jeho práce k modernímu českému překladu *Robinsona Crusoe*, dále zaujal doprovodem ke *Korejským pohádkám*, *Kouzlům studánkové víly* či hříčce *Kaňkáč rádí v abecedě*.

with gentle exaggeration, allegory, and witty pieces of advice. Author of European renown, he has memorably illustrated the modern Czech translation of *Robinson Crusoe*, his other achievements including *Korean Fairy Tales*, *The Magic of the Well Fairy* or the playful *Blot Wreaks Havoc in the Alphabet*.

Alois Mikulka: Lupiči a policajti (Cops and Robbers)

ilustroval/illustrated by autor/author; vydal/published by Doplněk, Brno 2003, 164 stran/pp., ISBN 80-7239-143-7

Autorská kniha zahrnuje více než půl stovky groteskních textů pohádkové povahy. V absurdních situacích jednáji absurdním způsobem absurdní postavy, zatímco si autor neustále pohrává s motivy a citacemi klasických literárních děl, se schematy moderní společnosti i zlovyky soudobé západní civilizace. V podtextu však zůstává jeho neměnná láska k člověku, vlídnost a pochopení pro chyby a chybičky každého z nás.

✎ + ✎ Alois Mikulka (1933), jeden z neosobitějších tvůrců české autorské pohádky posledního půlstoletí, vytváří jak tradiční příběhy s převahou textu, tak bilderbuchy, ale už od 60. let (*Aby se děti divily*) v nich dominuje jeho svěrázný rukopis. Okruh postav i styl, charakteristický pro knížky *Dvanáct usmívajících se ježibab* (1974), *Ježibaba, Pacička a zajáci* (1989) či *Supermani, medvědi a trampové* (1990), v poslední době směřuje od situačního humoru zpět k jemnější komice, jako například v příběhu *Karkulka v maskách* (2001).

Original book consisting of over fifty grotesque texts from the fairy-tale family. Absurd situations are solved by absurd actions taken by absurd characters, the author incessantly toying with motives and quotations from classic literary works, schemes inherent to modern society, and western civilisation's bad habits. The subtext, however, remains true to his constant love for the human beings, kindness and understanding for the big and small flaws of each of us.

✎ + ✎ Alois Mikulka (1933), one of the most original of Czech fairy-tale authors/illustrators of the last fifty years, he produces both traditional stories where text is primary, and picture books, dominated by his unique style,

since the sixties (*To Make the Children Wonder*). His characters and style, such as in the books *The Twelve Smiling Witches* (1974), *The Witch, The Paw and the Rabbits* (1989) or *Supermen, Bears and Hikers* (1990), have recently taken a turn from situation humour back to more refined comedy, e.g. in *The Little Red Riding Hood in Camouflage* (2001).

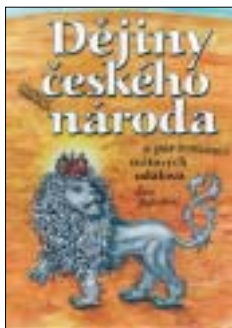
Lucie Seifertová: Dějiny udatného českého národa a pár bezvýznamných světových událostí (History of the Brave Czech Nation and a Couple of Insignificant World Events)

ilustrovala/illustrated by autorka/author, vydal/published by Petr Prchal/Euromedia Group – Knižní klub, Praha 2003, 48 stran/pp., ISBN 80-239-0886-3 (Petr Prchal), ISBN 80-242-1042-8 (Euromedia Group – Knižní klub)

Dvaadvacet rozkládacích tabulí od doby ledové až po věk informací, které metodou komiksové zkratky, encyklopedického odkazu a prvků prostorových knih líčí historii národa usadivšího se v srdci Evropy, vypracovala autorka i z toho důvodu, abychom při cestování časem nepřiletěli na hrad Karla IV. v trenýrkách, což se tehdy trestalo šatlavou. Nekonformní libreto i jeho ztvárnění potvrzuje, co Češi umějí odnepaměti, pokud chtějí: povznést se nad vlastní malost s ironickým odstupem, poněvadž dějiny nepatří k věcem, kterým bychom se nesměli zasmát.

✎ + ✎ Lucie Seifertová (1969) vystudovala pražskou AVU v ateliéru Jiřího Sopka a působila jako výtvarná redaktorka dětských časopisů *Ohníček* a *To jsem já*. Její záliba v záhadách a osobitý kreslířský rukopis vyzářily do autorských knih *Tajemná Praha* (1999), *Tajemné hrady a zámky království českého* (2002) a *Pražský hrad a jeho tajemství* (2003).

Twenty-two fold-out pages from the Ice Age to the age of information, created by the author using comic book condensations, encyclopedic references, and elements of fold-out books. Chronicling the history of a nation settled in the very heart of Europe, it also serves, among other, as a reminder not to fly over Charles IV's castle in our underwear when time-travelling, a crime punishable by prison in those days. The non-conformist libretto and pictures seem to confirm what the Czechs have always been good at if they tried – elevating themselves above their own narrow-mindedness, adopting ironic distance, as history is not one of those things we are not supposed to poke fun at.

✎ + ✎ Lucie Seifertová (1969) graduated from the Prague Fine Arts Academy (FAA), Jiří Sopko's studio, and worked as picture editor in children's magazines *Ohníček* and *To jsem já*. Her love of mystery and original drawing style have come together in her books *Mysterious Prague* (1999), *Bohemian Kingdom's Mysterious Castles* (2002) and *The Mysteries of the Prague Castle* (2003).

Martina Skala: Strado & Varius

ilustrovala/illustrated by autorka/author, vydalo/published by Brio, Praha 2003, 58 stran/pp., ISBN 80-86113-46-9

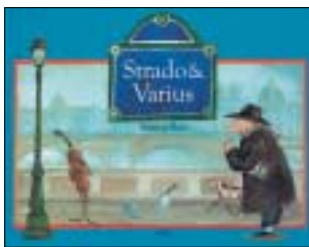

Když jednoho mrazivého březnového jitra objeví starý houslista na pařížské ulici podivné vejce, začne se rodit po-

When, on a freezing March morning, an old violinist finds a strange-looking egg on a Parisian street, a miracu-

divuhodné přátelství plachého muže a citlivého hudebního nástroje. Muzikantovi říkají Varius a housle, jež se z vejce vylíhnou, zase slyší na jméno Strado. Oba společně hledají cestu jeden k druhému, a jak vyplývá i z jejich jmen, záhy zjistí, že už bez sebe nechtějí být.

✍️ + 🎨 Martina Skala (1958) vystudovala v Praze historii a scénografii. V roce 1984 přesídlila do Paříže, kde se mimo jiné podílela na výpravě snímků Romana Polaňského a Miloše Formana. Od poloviny 90. let žije a tvoří v USA.

lous friendship is born between a shy man and a sensitive musical instrument. The musician is called Varius and the egg-born violin goes by the name of Strado. As they get to know each other better, they discover – as their names indicate – that they never want to separate again.

✍️ + 🎨 Martina Skala (1958) graduated in history and stage design in Prague. In 1984 she moved to Paris, where she has co-operated on set designs for films by Roman Polański and Miloš Forman. She lives and works in the USA since the mid-1990s.

Martina Skala: Strado & Varius aneb Setkání s Mozartem (Strado & Varius Meet Mozart)

ilustrovala/illustrated by autorka/author, vydalo/published by Brio, Praha 2003, 58 stran/pp., ISBN 80-86113-57-4

Pokračování osudu Varia a Strada se odvíjí na koncertním turné v Praze. Oba hudební podivíni jsou konfrontováni s tajemným městem nad řekou Vltavou, ale i s duchem velkého Wolfganga Amadea, jehož skladby přijeli místnímu uměnímilovnému publiku interpretovat. Vše se zauzlí ve chvíli, kdy se vydají za dvojicí zatoulaných koček a v časové smyčce se octnou v Praze klasicistní.

✍️ + 🎨 Martina Skala (1958) – viz výše

The story of Varius and Strado continues at their concert tour in Prague. The unusual musicians are confronted not only with the mysterious city on the Vltava river, but also with the spirit of the great Wolfgang Amadeus, whose compositions they have come to play for the local music-loving public. However, when they follow two stray cats, a time loop transports them to Classicist Prague.

✍️ + 🎨 Martina Skala (1958) – see above

Zdeněk Svěrák: Jaké je to asi v Čudu? (Where Do People Go for Good?)

ilustrovala/illustrated by Vlasta Baránková, vydal/published by Fragment, Havlíčkův Brod 2003, 96 stran/pp., ISBN 80-7200-776-9

Nový výbor z veršů, říkadel, písniček a kratších textů všestranného znalce dětské duše přivádí na scénu kromě bezmála zlidovělých popěvek z českých filmových pohá-

A new selection of poems, rhymes, songs and short prose from the universal expert on children's tastes introduces, besides the hugely popular songs from film fairy-tales,

dek i chlapce Radovana, který má výjimečný dar brát život kolem sebe optimisticky, jeho vrstevníka, který lidem vypráví anekdoty po telefonu, a především nejsilnější zbraň poetických žánrů určených nejmenším: důvěrně známý slovní obrat, který se nám doslova zhmotnil před očima a začíná si žít po svém.

🔹 Zdeněk Svěrák (1936), pedagog, scenárista, herec a spoluzakladatel Divadla Járy Cimrmana, patří k nejvýraznějším českým filmovým tvůrcům (scenáři k oscarovému *Koljovi*) a nemalou částí tvorby se obrací k dětem. Laskavý humor a neotřelá fantazie charakterizuje jeho knížky *Tatínku, ta se ti povedla* (1991), *Radovanovy radovánky* (1994) či *Pohádka o princezně Jasněnce, kterou Luftbaba zaklела v želvu* (1995), písňové texty shrnují výběry *Dělání, Není nutno...* a *Zpěvník*.

🔹 Vlasta Baránková (1943), absolventka brněnské Vyšší školy uměleckého průmyslu, doprovodila během své třicetileté tvůrčí kariéry desítky českých i zahraničních titulů. Její rozpětí sahá od ilustrací pohádek a pověstí, přes animovanou tvorbu až k autorským projektům pro švýcarský Bohem press (*Křídla, Kočičí příběh*). Harmonickou linií malby se vyznačuje i její doprovod k seriálu Ireny Gálové o holčičce Lískulce (1998) či *Pohádkám bratří Grimmů* (Zlatá stuha 1999).

a boy named Radovan, who has the unique gift of being optimistic about life, his peer, who tells people jokes over the phone, and especially the most effective tool of all poetic genres for the youngest: a familiar turn of phrase, that has materialised right in front of our eyes, and begins to lead its own life.

🔹 Zdeněk Svěrák (1936), pedagogue, screenwriter, actor and co-founder of the Jára Cimrman Theatre, is one of the most renowned Czech film artists (screenplay to the Oscar-winning *Kolya*), and a substantial part of his work is aimed at children audiences. Gentle humour and unclichéd imagination are typical of his

books *It's World-Class, Dad* (1991), *Radovan's Having Fun* (1994) or *The Tale of a Princess Turned into a Frog by Airwitch* (1995), his lyrics having been compiled in the books *Work, Non-essentials...* and *Songbook*.

🔹 Vlasta Baránková (1943), graduate of the Higher School of Applied Arts in Brno. Throughout her thirty-year career she has illustrated dozens of Czech and foreign titles. Her activities range from fairy-tale and legend illustrations, through animated film, to original projects for the Swiss Bohem press (*Wings, Cat Tales*). Her harmonic approach also typifies the illustrations in Irena Gálová's Little Girl Hazel series (1998) or *The Grimm Brothers' Fairy Tales* (Golden Ribbon 1999).

Tomáš Špidlík: *Bajky o moudré sově* (Fables about The Wise Owl)

ilustroval/illustrated by Jan Jemelka, vydalo/published by Refugium Velehrad – Roma, Velehrad 2003, 60 stran/pp., ISBN 80-86715-04-3

Básnivé pohádkové desatero s duchovním poselstvím vychází z autorovy hluboké znalosti křesťanské věrouky a z přesvědčení, že v jednoduché a upřímné interpretaci kanonických textů s pomocí podobenství a exempla se ote-

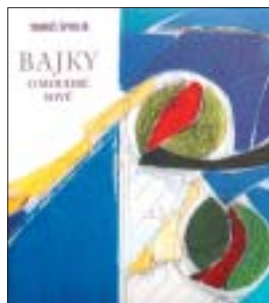
This poetic fairy-tale decalogue with a spiritual message is based on the author's extensive knowledge of the Christian dogmatics, and the belief that the path to the reader's heart leads via a simple and sincere interpretation of the canonical texts, aided

vírá cesta k čtenářovu srdci. Opravdová moudrost, jak známo, nepotřebuje rozsáhlá souvřít a rozkošatělé komentáře.

✎ Tomáš Špidlík (1919) absolvoval na různých evropských univerzitách filosofická a teologická studia. Od roku 1954 přednáší na Papežském institutu východních studií a Gregoriánské univerzitě, od roku 1991 působí v Římě, od roku 2003 v úřadu kardinála. *Bajky o moudré sově* jsou jeho debutem v oblasti prózy pro děti.

✎ Jan Jemelka (1953) po studiích pražské AVU uplatňuje svůj talent zejména v malbě, grafice a vitrážích určené pro sakrální prostory. Jako ilustrátor knih pro děti se představuje poprvé.

by parables and exempla. It is generally recognised that true wisdom requires no long sentences and extensive commentaries.

✎ Tomáš Špidlík (1919) studied philosophy and theology at various universities throughout Europe. Lecturer, since 1954, at the Papal Institute of Eastern Studies and Gregorian University, he had been appointed to Rome in 1991, and has been named cardinal in 2003. *Fables about the Wise Owl* are his debut in children's prose.

✎ Jan Jemelka (1953) has studied the Prague FAA, and employs his talents chiefly in painting, graphic art and stained glass for sacral architecture. He is a debuting illustrator of children's books.

Pavel Šrut: Bob a Bobek v létajícím klobouku (Bob and Bobby in a Flying Hat)

ilustroval/illustrated by Vladimír Jiránek, vydal/published by Albatros, Praha 2003, 64 stran/pp., ISBN 80-00-01184-0

Šedmero příběhů o dvojici zvědavých králíků, kteří společně obývají klobouk kouzelníka Pokustona, navazuje na oblíbené animované seriály, uváděné v TV už od 80. let. V knižní podobě se jednotlivé epizody výrazně posouvají od vizuálních žertů a groteskní zkratky k moderní humorné bajce: králíci uvažují a jednají jako lidé, a tím dnešnímu člověku vděčně připomínají obtíže, jimž musí denně čelit.

✎ Pavel Šrut (1940), laureát Ceny Jaroslava Seiferta 2000, patří k předním českým básníkům s mnohostrunným talentem, zahrnujícím i oblast písňových textů, fejetonistiky a neobyčejně hravé překlady. Nevšední dar jazyka uplatnil v dětských žánrech

Seven stories featuring a duo of inquisitive rabbits, who live in the hat of Onceafailure the magician, expand upon the popular animated films shown on TV since the 1980s. In the book the emphasis of the individual episodes shifts from visual gags and grotesque condensations to a modern humorous fable: the rabbits think and act like people, reminding the readers of the troubles they face in their own everyday lives.

✎ Pavel Šrut (1940), winner of the 2000 Jaroslav Seifert Prize, counts among leading Czech poets with a wide array of talents, including the writing of lyrics, feuilletons, and exceedingly playful translations. He puts his unusual mastery of language to

mj. folklorními výbory *Kočíí král* (1992), *Prcek Tom*, *Dlouhán Tom a jiné velice americké pohádky* (1993) či *Obr jménem Drobeček* (1997).

✦ Vladimír Jiránek (1938) vystudoval žurnalistiku, ale živí se jako kreslíř a karikaturista. Jeho společenskopolitické glosy vyhledává publikum po více než čtvrt století. Vedle kolekcí kresleného humoru (*Jak je tomu u lidí*, *Běžte a milujte se*, *Knížka pro snílky*) se prosadil i jako scenárista, výtvarník a režisér animovaných projektů. Příběhy Boba a Bobka patří k nejpopulárnějším.

use in children's genres, e.g. the folk anthologies *The Cat King* (1992), *Tiny Tom, Long Tom and Other Very American Fairy Tales* (1993) or *Tiny-Tot the Giant* (1997).

✦ Vladimír Jiránek (1938) studied journalism but earns his living as cartoonist. His social-political glosses have proved popular with the public for over quarter of a century. Besides collections of cartoons (*How Do People Do It*, *Go Love One Another*; *A Book For Dreamers*) he has also made his mark as a screenwriter, art designer and director of animated films. Bob and Bobby count among the most popular of his characters.

Pavel Šrut: Veliký tůdle (The Big Yuckitty)

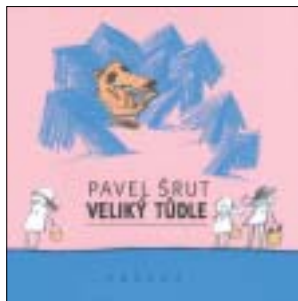
ilustrovala/illustrated by Galina Miklínová, vydala/published by Paseka, Praha 2003, 80 stran/pp., ISBN 80-7185-617-7

Autorova výsostná hra s rodným jazykem, jež si nijak nezadá s nonsensy Christiana Morgensterna nebo Edwarda Leara, přináší minutové hříčky o světě, jenž nás obklopuje. Hlavní roli v nich hraje důsledná rytmika, neuvěřitelně pointovaný rým, doslovně realizovaný idiom, vtipná homonymie a především neomezené možnosti fantazie dítěte, které právě objevuje třináctou komnatu mateřštiny.

✦ Pavel Šrut (1940) – viz výše

✦ Galina Miklínová (1970), jedna z nejúspěšnějších výtvarnic a režisérek mladé generace, obdržela za autorské animované filmy *Bajky ze zahrady* a *Biograf* Velkou cenu na festivalu v Minsku. Vedle doproduktu ke knize Nava Semelové *Učila jsem se létat* a ke Šrutově pohádce *Pavouček Pája* se její umění dynamické perokresby prosazuje v české mutaci seriálu o Harrym Potterovi.

Author's exquisite play with the language, which could stand comparison to the nonsensical works of Christian Morgenstern or Edward Lear, offers minute games with the world that surrounds us. The leading role is played by strictly observed rhythm, unbelievably pointed verse, literally realised idiom, amusing homonyms, and above all the unlimited fantasy of a child, that is just discovering the secret chamber of its mother tongue.

✦ Pavel Šrut (1940) – see above

✦ Galina Miklínová (1970), one of leading artists and directors of the younger generation, whose original animated films *Fables from the Garden* and *Cinema* have received the Main Award at the festival in Minsk. Besides illustrations in Nava Semel's *I Learned to Fly* and Šrut's fairy-tale *Paulie the Spider*, her dynamic pen-and-inks appear in the Czech version of the Harry Potter series.

Ivo Štuka: Kde bloudí velbloud? (Do Camels Need Kennels?)

ilustroval/illustrated by Vratislav Hlavatý, vydal/published by Albatros 2003, 64 stran/pp., ISBN 80-00-01203-0

Humorná básnická kniha určená začínajícím čtenářům vychází z autorovy podrobné znalosti mluveného projevu soudobého školáka a citlivě se opírá o energii lexikální hříčky. Drobné příběhy v básních vycházejí sice z dětské reality, mnohdy však zamíří k nonsensu a pohotovému slovnímu žertu.

✍ Ivo Štuka (1930), básník, textař, překladatel a publicista, se ve tvorbě pro děti zaměřuje především na rozhlasové a TV pořady, populárně naučné práce a pohádky. Se svou manželkou, spisovatelkou Ilonou Borskou, vytvořil mj. knihy *Seť se točí dokolečka*, *Barevné pohádky* a *Říkadla a šeptánky*. Cit pro detail a dar slovní komiky je charakteristický i pro jeho *Abecedník* (1999).

✍ Vratislav Hlavatý (1934) absolvoval pražskou VŠUP v ateliéru Adolfa Hoffmeistera a věnuje se kreslenému humoru, malbě, ilustraci a filmu (*Tucet mých tatínků* v režii Eduarda Hofmana). Jeho ilustrace pro děti tihnou k humoru, časté jsou pohádkové i fantastické polohy. Zaujal ilustracemi ke Kaverinovým *Přesýpacím hodinám a jiným pohádkám* (1967), *Pohádkám* (1974) Jiřího Wolker a *Cestám pana Kaňky* (1980) Jana Brzechwy, publikoval autorskou knihu *Hleďte barvy* (1973).

Book of amusing poetry for young readers is based on author's detailed knowledge of the speech of today's school children, sensitively exploiting the energy of a lexical pun. While the stories the poems carry are rooted in the children's world, they often end in nonsense or prompt verbal jokes.

✍ Ivo Štuka (1930), poet, lyricist, translator and journalist, in his works for children focuses on radio and TV, popular-science texts and fairy-tales. With his wife, the writer Ilona Borská, they have produced books such as *Taking Turns at Turning*, *Colour Tales* and *Rhymes and Whispers*. Attention to detail and the gift of verbal humour is also typical of his *Alphabetty* (1999).

✍ Vratislav Hlavatý (1934), graduate of the Prague UAA, Adolf Hoffmeister's studio, is active in cartoons, painting, illustrations and film (*Dozen of My Daddies* directed by Eduard Hofman). His children's illustrations tend to be humorous, often adopting fairy-tale or fantastic approach. His outstanding works include Kaverin's *Hour-Glasses and Other Stories* (1967), Jiří Wolker's *Fairy Tales* (1974) and *Mr Blot's Journey* (1980) by Jan Brzechwa. He has written and illustrated the book *Look for the Colours* (1973).

Pavel Teisinger: Povídaní o Sazinkovi (Tales about Sootspecks)

ilustrovala/illustrated by Eva Šedivá, vydala/published by Mladá fronta, Praha 2003, 64 stran/pp., ISBN 80-204-1038-4

Populární hrdina dnes už klasického televizního večerníčku promlouvá nyní k dětem poprvé také z knížky. Všetečný komíníček Sazinka, který chodí v černém, aby se

Popular hero of the classic TV series now appears for the first time in a book. Sootspecks, the restless chimneysweep who wears black so as not to get dirty, has the whole world

ve službě hned neumazal, vidí svět ze střechy jako na dlani a v tradiční linii pohádek s dobrosrdečnými kouzelnými postavičkami do něho vnáší štěstí a spravedlnost. Pomocí čarovného cylindru s pohonem na vrtulku pohotově zasahuje na ulici i na nebi – zkrátka všude, kde se právě děje křivda či neplecha.

✎ Pavel Teisinger (1933) vystudoval medicínu a živil se jako dětský rentgenolog. Od roku 1969 se scenáristicky podílí na tvorbě TV večerníčků. Vytvořil mj. pohádky *Honza, Kašpárek a drak* (1973, výtvarník Josef Paleček, Grand Prix z festivalu v Annécý), *O Sazinkovi* (1976), *Honza, Kašpárek a ti druzí* (1979) či *Človíčková dobrodružství* (1993). V současnosti spolupracuje s německými filmaři.

✎ Eva Šedivá (1934), absolventka pražské VŠUP, se věnuje ilustraci pro děti a animovanému filmu, za nějž byla odměněna nejednou elitní premií včetně nejvyššího ocenění z festivalu v Cannes. Její výtvarná poetika s výjimečnou empatií vůči světu předškoláka doprovodila mj. *Pišťivrátku* bratří Grimmů, *Kouzelný mlýnek* Gustava Sajdoka, *Autíčko Tydýť* Jiřího Kahouna, ale uplatnila se také v umělecko-naučné tvorbě (*Náš svět*).

lying open below him. In line with other kind-hearted sorcerous characters, he uses his privileged position to bring more happiness and justice into it. With the help of his magical propeller-fitted top, he is quick to act on the street and in the skies – everywhere there is injustice and mischief taking place.

✎ Pavel Teisinger (1933) studied medicine and worked as a child X-ray specialist. Since 1969 he contributed to scripts of animated TV series. He is the author of, among other, *Johnny, Punch and the Dragon* (1973, artwork by Josef Paleček, Grand Prix from the Annécý Festival), *Sootspecks* (1976), *Johnny, Punch and the Others* (1979) or *Little Man's Adventures* (1993). He currently works with German filmmakers.

✎ Eva Šedivá (1934), graduate of the Prague UAA, works in the field of children's illustrations and animated film. She has won several prestigious awards, including the main prize at the Cannes festival. Her poetic pictures, manifesting exceptional empathy with the world of pre-school children, appear, among other, in the Grimm Brothers' *The Squeaky Gate*, Gustav Sajdok's *The Magic Mill*, *The Car Called Too Too* by Jiří Kahoun, and art-educational titles (*Our World*).

Magdalena Wagnerová: Jablečňák (Appleton)

ilustrovala/illustrated by Martina Skala, vydalo/published by Brio, Praha 2003, 208 stran/pp., ISBN 80-86113-56-6

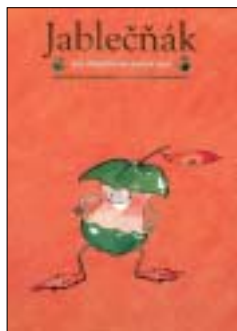
Tři sta šestašedesát příhod, vyprávěnek a pohádek komentuje rok pětiletého kluka Matěje po boku jeho kamaráda Jablečňáka. Od okamžiku, kdy se tento ohryzek z obyčejného jablka 2. ledna znenadání objevil pod chlapcovou

The three hundred and sixty-six adventures, stories and tales chronicle one year in the life of a five-year-old boy Matthew and his friend Appleton. Since this unfinished piece of apple appears under the boy's bed on 2 January,

postelí, prožijí spolu mnoho legrace i nebezpečných chvil, protože ani jeden nejde pro lotrovinu daleko.

✦ Magdalena Wagnerová (1960), absolventka scenáristiky a dramaturgie na pražské filmové fakultě, je synonymem pro moderní českou autorskou pohádku. Žánr začala osobitě přetvářet už svým debutem *Pohádky pod polštář* (1993) a jazykovou i fabulační vynalézavost vygradovala v pásmech *Vodníčkova dobrodružství* (1995), *Proč?* (2001), *Proto!* (2002) a *Modrá pohádka* (2002).

✦ Martina Skala (1958) – viz výše

fun and adventure is always at hand for the two little rascals.

✦ Magdalena Wagnerová (1960), graduate of screenwriting and dramaturgy from the Prague Film Academy, her name is synonymous with modern original Czech fairy tale. Her original approach to the genre first manifested itself in her debut *Tales from Under the Pillow* (1993), her mastery of language and fabulation reaching its peak in the narratives *The Water Goblin's Adventures* (1995), *Why?* (2001), *That's Why!* (2002) and *The Tale in Blue* (2002).

✦ Martina Skala (1958) – see above

Magdalena Wagnerová: *Pavouk na šalvěji* (Spider on Sage)

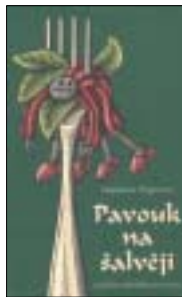
ilustrovala/illustrated by Věra Tataro, vydal/published by Dybbuk, Praha 2003, 128 stran/pp., ISBN 80-903001-4-6

Pohádková travestie z „opravdového lesa, samý chlorofyl“ pobaveně poruší snad všechna žánrová pravidla tím, jak živelně si dopřává odboček, zcizovacích efektů a smyslu pro nesmysl. V rozpravě dvou značně atypických víl, které si čtou Tolstého a na palouku U žabího kváku asistují velkému honu na Pavoučího muže, potvrzuje rozdováděná autorka Tolkienovo přesvědčení, že hranice pro čtenářské vnímání pohádky nesmějí být striktně definované: patří do rukou všem, kdo pro ni mají srdce na dlani.

✦ Magdalena Wagnerová (1960) – viz výše

✦ Věra Tataro (1966) pracovala po absolutoriu střední grafické školy v Krátkém filmu Praha a od roku 1991 působí ve svobodném povolání. Na poli knižní ilustrace debutovala doprovodem k Twainovu *Princi a chudásovi*, dále se věnuje volné tvorbě nejrůznějšími klasickými i moderními technikami včetně počítačové grafiky.

A fairy-tale travesty from “a real forest, 100% chlorophyll” amusingly breaks all the imaginable rules of the genre by unrestrainedly indulging in all sorts of digressions, alienation effects and sense for nonsense. In a dialogue between two fairly atypical fairies, which read Tolstoy at the clearing of Frog's Quack and assist in the big hunt for Spiderman, the frolicking author confirms Tolkien's belief that the borders for the reader's understanding of a tale must not be too strictly defined: it belongs to all whose hearts can respond to it.

✦ Magdalena Wagnerová (1960) – see above

✦ Věra Tataro (1966) - after studies at a secondary school of graphic art she worked in the Prague Short Film company and is a freelance artist since 1991. She debuted in book illustration with Twain's *The Prince and the Pauper*. Her free art incorporates various classic and modern techniques, including computer technologies.

Jiří Žáček: Nesedejte na ježka! (Don't Sit on the Hedgehog!)

ilustrovala/illustrated by Lucie Dvořáková, vydal/published by Fragment, Havlíčkův Brod 2003, 96 stran/pp., ISBN 80-7200-787-4

Soubor vtipných a laskavých básniček, doplněný nápaditými hádankami, kvízy, přesmyčkami a bajkami zkušeného nonsensového lyrika, potěší fantazii menších dětí nejen netušenou poetikou rodné řeči, ale zodpoví také jejich věčné otázky po původu a principu věcí. Současně jim poradí, jak se zařídit v některých neobvyklých životních situacích: pokud možno s maximální porcí představitosti, která promění všední den na neobyčejný.

✦ Jiří Žáček (1945), básník, textař, překladatel a editor, spájí v poezii pro děti lyriku s nenápadnou ironií, didaxi s aforismem a epigramatikou. Hravou moderní linii žánru pomáhaly utvářet jeho sbírky *Ráno modřejší večera* (1970), *Aprílová škola* (1980), *Pro slepičí kroč* (1986) či *Rýmy pro kočku a pod psa* (1987). Prosadil se rovněž jako autor osobitých učebnic literární výchovy *Můj sla-bikář* (1992), *Moje první čítanka* (1993) a *Malý čtenář* (1994).

✦ Lucie Dvořáková (1959) absolvovala pražskou VŠUP v ateliéru Miloslava Jágra, spolupracuje s časopisy *Mateřídouška* a *Sluníčko* a s TV pořady pro děti a mládež. Vedle nového doprovodu ke *Starým řeckým bájím a pověstem* Eduarda Petišky zaujala např. ilustracemi k encyklopedii *Moje první knížka* o přírodě (2000), leporelu *Ruce pro pražské Jezulátko* (2001) nebo ke knížkám Jiřího Žáčka *Kdo nevěří, at tam běží*, *Počítání oveček* a *Pohádky na dobrý večer*.

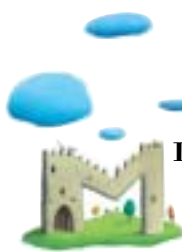

This collection of amusing and kind-hearted poems, accompanied by clever puzzles, anagrams and legends from the experienced nonsensical lyricist, will satisfy the younger children's fantasy not only by disclosing to them the unexpected poetry of their mother tongue, but also by answering their constant questions concerning the origin and purpose of things. It also offers advice on what to do in some unexpected situations, usually based on maximum imagination, as it is capable of transforming any day of the week into something special.

✦ Jiří Žáček (1945), poet, lyricist, translator and editor, his poetry combines lyric verse with inconspicuous irony, didacticism with aphorism and epigrammatic art. His playful modern style has developed gradually throughout his collections *More Than Meets the I* (1970), *April Fool School* (1980), *And Why Not?* (1986) or *Rhyming Dogs and Cats* (1987). He is the author of the original textbooks *My Alphabet* (1992), *My First Reader* (1993) and *The Little Reader* (1994).

✦ Lucie Dvořáková (1959) graduated from the Prague UAA, Miloslav Jágro's studio, collaborates with *Mateřídouška* and *Sluníčko* magazines and TV programmes for children and youth. Besides her new illustrations for *The Old Greek Legends* by Eduard Petiška, she has also drawn attention by illustrating e.g. the encyclopedia *My First Nature Book* (2000), *Hands for the Infant Jesus of Prague* (2001) folding book, or Jiří Žáček's *Believe It or Not*, *Counting Sheep* and *The Good Evening Tales*.

Nejsilnější jsou bezmocní

Iva Procházková (*13. června 1953)

áme-li před očima antický příběh o tom, že fénix potřebuje ke svému vzkříšení popel a popálená křídla, pak ho loňská padesátnice Iva Procházková naplňuje nejen svým barvitým životopisem, ale také svým tvůrčím přesvědčením. Její autorská osobnost totiž slouží jako příklad spisovatele takzvaného „malého národa“, který v podmínkách exilu dosáhl uznání i v upozaďovaných dětských žánrech, a současně představuje pro naši dětskou kulturu exportní jméno několikrát nominované Českou sekci IBBY na medaili Hanse Christiana Andersena. S tím, jak se Procházková od samého počátku vytrvale zajímala o prožitek malého outsidera v neidyllickém světě dospělých, který v její působivě senzitivní poetice osvědčuje dar vzlétnout, vyvíhla se do pozice nejrespektovanější mluvčí dnešní české literatury pro děti a mládež.

Pokud by bylo rodinám dovoleno žít nezávisle na tom, že venku na ulici zuří dozvuky stalinské éry, pak by se jistě dalo prohlásit, že tato olomoucká rodačka prožila kromobýčej harmonické dětství pod věží hotelu International v pražských Dejvicích. Prostřední dceři novelisty a dramatika Jana Procházký však komunistický režim dotčený otcovým působením v intelektuální elitě památného pražského jara 1968 záhy ukázal, jak umí být pomstychtivý až do třetího kolena, znemožnil jí po maturitě studovat a dopřál jí pouze praxi uklízečky. Své první dramatické pokusy mohla tedy Procházková realizovat jen sporadicky, a tak se

The Strongest Are the Powerless

Iva Procházková (born 13 June 1953)

Meditating over the ancient story of the Phoenix, whose resurrection requires ashes and burned wings, we can just as well say that the fifty-year old Iva Procházková in many respects reminds us of that legend, both by her colourful biography and her artistic beliefs. Hers is a good example of a writer from a so-called “small nation” growing to prominence in exile, even in the field of the oft-neglected children’s genres, serving at the same time as our children culture’s export article, and a multiple nominee of the Czech Section of the IBBY for the Hans Christian Andersen Medal. Procházková’s life-long enduring interest in the experiences of little outsiders in the far-from-idyllic adult world, given wings by her impressively sensitive poetics, secured her the position of the most respected spokesperson of Czech literature for children and young people today.

To the extent to which families were allowed to live their lives unhindered

Iva Procházková

Foto/Photo by Bohuslav Severin

Na smutný život v dětském domově si nalezenec Cílka ordinuje jablčka a horu vřidnosti. Z ilustrací Denisy Wagnerové ke knížce Středa nám chutná. Once a found baby, Cílka uses apples and a generous helping of kindness to counter the loneliness of a life in a children's home. From Denisa Wagnerová's illustrations in Procházková's book The Fine Taste of Wednesday. Repro: archiv/archive

tický azyl. Po dvou letech odcestovali do Německa, nejprve do Kostnice a pak do Brém. „Měla jsem ohromné štěstí, protože osud to se mnou myslel dobře,“ vzpomíná. „Přihrál mi do cesty pana Gelberga, renomovaného nakladatele, který znal otcovy knihy a scénáře a už jako recenzentovi se mu ho podařilo v Německu prosadit. A najednou zjistil, že píše i jeho dcera. Tehdy jsem už měla hotový *Červenec má oslí uši*, on si ho odvezl a nechal zlektorovat.“

na popud Kristiána Sudy začala věnovat méně okupované a „normalizované“ literatuře pro děti, v níž debutovala textem *Komu chybí kolečko* (1980). Ohlasy na něj však vesměs motivovala paranoidní politika, hledající za vším alegorie, a tak o dalších počinech nemohlo být nadlouho řeči. O tři roky později byl už autorčin statut natolik neúnosný, že se s manželem – hercem a režisérem Ivanem Pokorným – rozhodla emigrovat do Rakouska, kde zažádali o poli-

by the echoes of the Stalinist era still raging in the streets, the childhood of the Olomouc-born writer, spent under the tower of the International Hotel in the Prague quarter of Dejvice, can no doubt be called exceptionally harmonic. Soon afterwards, however, the communist regime, offended by her father's involvement with the intellectual elite of the memorable Prague Spring of 1968, decided to show the middle daughter of the novelist and playwright Jan Procházka how far its lust for vengeance can go. Being barred from university education, the only experience made available to her was that of a cleaner. As a result, Procházková's first attempts at drama were sporadic, and the author took the advice of Kristián Suda to focus on the less occupied and “normalised” literature for children, in which she debuted with the text *Who's Got a Loose Screw?* (1980). However, the reactions to the novel were to a large extent motivated by politically paranoid search for seemingly omnipresent allegories, her writing career being stifled for many years to come. Three years later her situation became unsustainable, and she and her husband – actor and director Ivan Pokorný – decided to emigrate to Austria and apply for asylum. After another two years they moved to Germany, first to Constance and later Bremen. “I was incredibly lucky. Fate had looked kindly upon me,” she recalls, “and crossed my path with that of Mr Gelberg, a renowned publisher, who knew my father's books and scripts, and managed to press him through in Germany when just a reviewer. And suddenly he discovered, that his daughter is a writer too. Back then I had already finished *Dog-eared July*, and he took it and had it read.”

The start of Procházková's German career was, in many respects, singular: her „therapeutic“ childhood reminiscences from Prague's Lesser Quarter below the Castle

Německý nástup Procházkové byl ukázkový: „terapeutické“ vzpomínky na dětství v pražském malostranském podhradí *Čas tajných přání* získaly v roce 1989 Jugendbuchliteraturpreis. Dokonce i poté, co se autorka v polovině 90. let vrátila do vlasti už jako respektovaná autorka evropské extratřídy, byla pro její bibliografii dlouho charakteristická dvojjazyčnost a německá vydání předcházející českým edicím. Německy nejprve vyšla také její značně nonkonformní miniatura na sirotčí téma *Středa nám chutná* (1991/č. 1994), poetické zpracování těžkého zdravotního handicapu *Pět minut před večerí* (1992/č. 1996), i „akčnější“ romány *Soví zpěv* (1995/č. 1999) a *Únos domů* (1996/č. 1998), které neotřelým pohledem na fenomén útěku, křivdy a nebezpečí promlouvaly ke čtenářům kolem patnácti let. Po dívčím románu *Karolína* (2000) se pak Procházková ještě dvakrát vrátila povzbudit vnitřní svět začínajícího školáka v prózách *Jožin jede do Afriky* (2000) a *Eliáš a babička z vajíčka* (2002). Dospělé mezitím oslovila zejména exilovou *Výpravou na zlatou rybičku* (1988) a povídkami *Pension na rozcestí* (1992). Z veřejnoprávní České televize, kde nyní vede vlastní dramaturgickou skupinu, jsou známy například její inscenace *Dům u Ptáka Noha*, *Venušín vrch*, *Za zdí* či funebrácký seriál *Dům poslední radosti*, bez výjimky charakteristické vysokou frekvencí postav se silnými emocemi.

Byli to značnou měrou právě citliví hrdinové Ivy Procházkové, kdo v ediční i ekonomické stagnaci první

I Babeta ví, co je to nespravedlnost: jako holčička nemohla vidět svět kolem sebe ani svou maminku. Další autorčin příběh o handicapu Pět minut před večerí doprovodily ilustrace Václava Pokorného.

Babeta certainly knows something about injustice: as a little girl she could see neither the world around her, nor her mother. Another of the author's handicap stories, Five Minutes before Dinner features illustrations by Václav Pokorný.

Repro: archiv/archive

The Time of Secret Wishes had won her the 1989 Jugendbuchliteraturpreis. Even after the author had returned to her homeland in the mid-1990s as a recognised writer – in fact one of the best in Europe – her bibliography would for a long time remain bilingual, with German editions preceding their Czech counterparts. Her nonconformist miniature orphanage story *The Fine Taste of Wednesday* (1991/cz. 1994) was first published in German, as was her poetic rendition of a serious physical handicap in *Five Minutes before Dinner* (1992/cz. 1996), and the more “action-oriented” novels *Owl's Song* (1995/cz. 1999) and *The Home Kidnapping* (1996/cz. 1998). Their cliché-free perspective of the phenomena of escape, injustice and danger had mainly targeted adolescent audiences. Following the girls' novel *Caroline* (2000), Procházková had made two attempts at boosting the inner world of the children starting school in her novels *Joey Goes to Africa* (2000) and *Eliáš and the Egg Granny* (2002). Adult audiences were meanwhile addressed by her exile-published *The Gold Fish Expedition* (1988), and a collection of short stories *Guesthouse at the Crossroads* (1992). The state Czech Television, in which Procházková

now heads her own production unit, has programmed her TV plays *The Griffin House*, *Venus Hill*, *Behind the Wall*, and the undertaker series *The House at the Last Delight*, all characterised by a high frequency of strongly emotional characters.

Z ilustrací Vlastimila Zábanského k Sovímu zpěvu vyznačuje odhodlání, s nímž hrdinové prózy překonají v Brémách živelnou katastrofu a s ní i svoje traumata.

Vlastimil Zábanský's illustrations to Owl's Song emanate the resolution with which the heroes of the prose overcome the natural catastrophe in Bremen and with it their traumas.

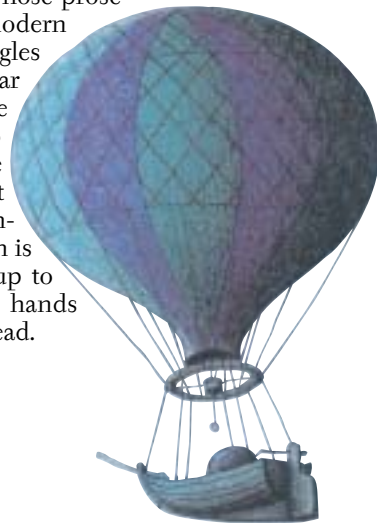
Repro: archiv/archive

je, která umírá až poslední, dávají v součtu vždycky víc než pasivita a ruce bezvládně zdvižené nad hlavu.

půle 90. let pomáhali českou literaturu pro děti a mládež vyprošťovat z pasti reedic, braku a chronického nedostatku rukopisů, které se v nejlepším případě snažily otevřít témata do roku 1989 tabuizovaná, ale mnohdy při tom působily neaktuálně, anebo trpěly nánosem didaktiky. „Podstatným rysem dětské literatury by naopak měla být pomoc v normálním životě. Ponechme dětem víc odpovědnosti za sebe sama, protože řešení je v jejich moci,“ připomíná spisovatelka, jejíž prózy mezi řádky diskutují o moderním stylu výchovy, o boji se sebou samým i o strachu čapnutém za pačesy. Protože obav se nejlépe zbavíš tím, že je prožiješ a poznáš, kolik v nich bylo pouze kouřové clony.

A protože vnitřní síla a nadě-

In the publishing and economic stagnation of the first half of the nineties, Procházková's sensitive heroes have significantly contributed to saving Czech literature for children and young people from the traps of reprints, thrash and chronic lack of manuscripts, which had at best attempted addressing topics that were taboo before 1989, but at the same time often seemed out-of-date, or suffered from too much didacticism. "What should, on the other hand, be an essential feature of children's literature, is a helping hand in normal life. Let us grant children more responsibility for themselves, because solutions are within their reach," says the writer, whose prose discusses, between the lines, modern approaches to education, struggles one has with oneself, and fear caught off-guard. Because the best way to get rid of fears is to live through them, and realise how much of them was just smoke screen. And because inner strength and hope – which is always the last to die – add up to more than passiveness, and hands helplessly lifted above one's head.

Kontakty

Nakladatelství a vydavatelství zmiňovaná v textu/Publishing Houses Appearing in the Text

Albatros

Na Pankráci 30
CZ-140 00 Praha 4
T: +420 234 633 261
F: +420 234 633 262
E: albatros@bonton.cz
W: www.albatros.cz

Baobab

Korunní 64
CZ-120 00 Praha 2
T: +420 224 253 685
E: baobab@volny.cz

Brio

Římská 19
CZ-120 00 Praha 2
T/F: +420 224 228 533
E: brio@briopublishing.cz
W: www.briopublishing.cz

Doplněk

Bratislavská 48/50
CZ-602 00 Brno
T: +420 545 242 455
F: +420 545 576 346
E: doplnek@quick.cz
W: www.doplnek.cz

Dybbuk

Sekaninova 12
CZ-128 00 Praha 2
T/F: +420 224 938 124
E: dybbuk@dybbuk.cz
W: www.dybbuk.cz

Fragment

*kontaktní adresa/
contact address:*
Radiová 1
CZ-102 27 Praha 10
T: +420 267 008 272
F: +420 267 008 273
E: fragment@fragment.cz
W: www.fragment.cz

Knižní klub

c/o Euromedia Group
Nádražní 32
CZ-150 00 Praha 5
T: +420 296 536 111
F: +420 296 536 966
E: knizni.klub@euromedia.cz
W: www.knizniklub.cz

Mladá fronta

Mezi Vodami 1952/9
CZ-143 00 Praha 4
T: +420 225 276 111
F: +420 225 276 202
E: info@mf.cz
W: www.mf.cz

Paseka

Chopinova 4
CZ-120 00 Praha 2
T: +420 222 710 750
F: +420 222 718 886
E: paseka@paseka.cz
W: www.paseka.cz

Contacts

Refugium

Velehrad – Roma
Stojanovo nádvoří 206
CZ-687 06 Velehrad
T/F: +420 572 571 312
E: refugium@refugium.cz
W: www.refugium.cz

Oborové, muzejní a knihovnické instituce/Professional, Museum and Library Institutions

Ústav literatury pro mládež

(Youth Literature Institute)
c/o Pedagogická fakulta
Masarykovy univerzity v Brně
(Masaryk University Brno –
Faculty of Pedagogy)
Poříčí 7
CZ-603 00 Brno
T: +420 543 129 270
F: +420 543 129 109
E: ladeni@jumbo.ped.muni.cz
W: www.ped.muni.cz

Česká sekce IBBY

(Czech Section of IBBY)
c/o Obec spisovatelů
Železná 18
CZ-111 21 Praha 1
T: +420 224 234 060
F: +420 224 216 106
E: obecspis@volny.cz

Sukova knihovna pro mládež

(Suk Library for Young People)
c/o Státní pedagogická knihovna
Komenského
(Comenius State Pedagogical
Library)
Mikulandská 5
CZ-116 74 Praha 1
T: +420 224 930 096
F: +420 224 930 550
E: pujcovna@spkk.uiv.cz
W: www.spkk.cz

Památník národního písemnictví

(National Literary Memorial –
museum of Czech literature)
Strahovské nádvoří 1
T: +420 220 516 695
F: +420 220 517 277
W: www.pamatniknarodniho-
pismnictvi.cz

Národní knihovna

České republiky
(National Library
of the Czech Republic)
Klementinum 190
CZ-110 01 Praha 1
T: +420 221 663 331
E: info@nkp.cz
W: www.nkp.cz

Moravská zemská knihovna

(Moravian Provincial Library)
Kounicova 65a
CZ-601 87 Brno
T: +420 541 646 111
E: mzk@mzk.cz
W: www.mzk.cz

Vědecká knihovna Olomouc

(Scientific Library Olomouc)
P. O. Box 197
Bezručova 2
CZ-771 77 Olomouc
T: +420 585 223 441
F: +420 585 220 615
E: library@vkol.cz
W: www.vkol.cz

Garanti a partneři publikace/Guarantors and Partners

Ministerstvo kultury České republiky

(Ministry of Culture
of the Czech Republic)
P. O. Box 214
Milady Horákové 139
CZ-160 41 Praha 6
T: +420 257 085 111
F: +420 224 318 155
E: minkult@mkcr.cz
W: www.mkcr.cz

Svět knihy, Ltd.

Fügenerovo náměstí 3
CZ-120 00 Praha 2
T: +420 224 498 234
F: +420 224 498 754
E: info@svetknihy.cz
W: www.svetknihy.cz

Obsah

Knižní ilustrace na křižovatce hodnot/ <i>Book Illustration at a Crossroads of Values</i>	4
Na cestě mezi doplňkem a dialogem/ <i>On the Road from Supplement to Dialogue</i>	12
Dětské knihy roku 2003/ <i>Children's Books of the Year 2003</i>	18
Nejsilnější jsou bezmocní (Iva Procházková)/ <i>The Strongest Are the Powerless (Iva Procházková)</i>	33
Kontakty/ <i>Contacts</i>	37

Contents

O autorech

Petr Matoušek (1968)

– novinář, editor a někdejší šéfredaktor týdeníku *Nové knihy*. Jeho promyšlené recenze a úvahy o dětské literatuře a o angloamerickém románu se pravidelně objevují v největších českých denících *Mladá fronta Dnes*, *Právo* a *Lidové noviny* a na vlnách Českého rozhlasu. Uspořádal mj. antologii soudobé britské prózy *Hedvábný maněstr*.
– journalist, editor and former editor-in-chief of the *New Books* weekly. His insightful reviews and reflections on children's literature and Anglo-American novel appear regularly in leading Czech dailies *Mladá fronta Dnes*, *Právo* and *Lidové noviny* and Czech Radio broadcasts. He has, among other, compiled the anthology of contemporary British prose entitled *Corduroy of Silk*.

Martin Reissner (1969)

– literární historik a publicista, šéfredaktor časopisu *Ladění*. Přednáší na Masarykově univerzitě v Brně a texty o kulturní teorii, výtvarném umění, literatuře a soudobém divadle zveřejňuje v řadě odborných periodik, v denním tisku a v Českém rozhlasu. Je autorem kompendií *Německá židovská literatura v českých zemích* a *Osvětská literatura*.
– literary historian and publicist, editor-in-chief of *The Tuning* magazine. He lectures at the Brno Masaryk University and his texts on cultural theory, fine art, literature and contemporary theatre are published in numerous professional periodicals, daily press and the Czech Radio. He is the author of the *German Jewish Literature in the Czech Lands* and *Literature of the Enlightenment* compendia.

Oldřich Jelen (1961)

– malíř, grafik a ilustrátor. Doménou tohoto člena výtvarné skupiny Brány, který vystavuje doma i v zahraničí, je fantazijní svět žijící vlastním životem. Vedle dlouhodobé spolupráce s Albatrosem a dalšími vydavatelskými doprovázejí jeho kresby časopisecké články i texty v kyberprostoru (CD-ROM *Rozum do kapsy*, webová grafika apod.).
– painter, graphic artist and illustrator. Member of the art group Brány, Jelen exhibits both at home and abroad, focusing on the world of fantasy capable of independent life. Besides his long-term co-operation with Albatros and other publishing houses, his drawings also appear alongside magazine articles and texts in cyberspace (*Reason in Your Pocket* CD-ROM, web design, etc.).

About the Authors

Publikace Ministerstva kultury České republiky/
Publication of Ministry of Culture of the Czech Republic

Texty & redakce/Authors & Editors

Petr Matoušek & Martin Reissner

Ilustrace/Illustrations

Oldřich Jelen

Anglický překlad/English translation

Lukáš Houdek

Sazba a typó/Layout

BM Typo

Vytiskla/Printed by

Tiskárna Voštěp, s.r.o., Brno

Náklad/Number of printed copies

2,000

První vydání/First edition

Praha 2004

Neprodejné/Not for sale

ISBN 80-86310-38-8

